

חוברת עזר
למורה
להוראת חומש שמות

פרשות ויקהל - פקודי

בהוצאת
תלמוד תורה "מורשה" ירושלים
ע"ש ברוך ובילא שפירא ז"ל

ירושלים עיה"ק, ה'תשע"א

כל הזכויות שמורות
מותר להעתיק ולצלם ללא מטרות רווח

תלמוד תורה מורשה ירושלים
ת.ד 34055 ירושלים, 91340

תוכן העניינים

פרשת ויקהל

פרק לה

- 5 ציווי כל העדה על שמירת השבת
7 דברי משה לעם על התרומה למשכן
9 נדבת לבם הגדולה של ישראל למשכן
13 הודעת משה לישראל על בחירת ה' בבצלאל ואהליאב
17 המסרים העולים מפרק לה

פרק לו

- 19 קריאת משה לאומנים אל המלאכה וסיום הבאת התרומה
20 הקדמה לעשיית המשכן וכליו
22 התכונות שהיו דרושות לחכמי הלב
25 השפעת בניית המשכן על ישראל
25 עשיית יריעות המשכן
26 עשיית הקרשים
27 עשיית הפרוכת, המסך ועמודיהם
28 המסרים העולים מפרק לו

פרק לז

- 30 עשיית ארון העדות
33 עשיית השולחן
33 עשיית המנורה
34 עשיית מזבח הקטורת
36 המסרים העולים מפרק לז

פרק לח

- 37 עשיית מזבח העולה
37 עשיית הכיור

40 עשיית החצר והקלעים

41 המסרים העולים מפרק לח

42 סיכום פרשת ויקהל

פרשת פקודי

43 סיכום כמויות הזהב, הכסף והנחושת

45 המסרים העולים מפרק לח

פרק לט

47 עשיית האפוד

49 עשיית החושן

50 עשיית מעיל התכלת

51 עשיית הכתונת, המצנפת, המכנסים והאבנט

51 עשיית הציץ

52 הבשורה על סיום מלאכת המשכן

53 הבאת המשכן על כל חלקיו למשה

56 המסרים העולים מפרק לט

פרק מ

58 ציווי ה' למשה להקים את המשכן ולקדשו

60 משה מקים את המשכן כפי שציווהו ה'

63 סיום החומש - השראת השכינה במשכן

67 המסרים העולים מפרק מ

69 סיכום פרשת פקודי

פרשת ויקהל

פרק לה

בפרקנו ארבעה נושאים עיקריים:

1. ציווי כל העדה על שמירת השבת
2. דברי משה לעם על התרומה למשכן
3. נדבת לבם הגדולה של בני ישראל למשכן
4. הודעת משה לישראל על בחירת ה' בבצלאל ואהליאב

ציווי כל העדה על שמירת השבת (פסוקים א-ג)

נאמר בפסוק א: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל".

נעלה את השאלה: באיזה תאריך התרחשה התקהלות זו של בני ישראל?

נשיב שמשה רבנו הקהיל את כל העדה בי"א בתשרי, למחרת יום הכיפורים, ונסדר בפני הילדים את לוח הזמנים בו נאמרו הפרשיות האחרונות, כפי שעולה מסדר המקראות שלפנינו, וכשיטת הרמב"ן (כאן):

א. פרשיות תרומה, תצוה וחלק מכי תשא (עד לא, יז) נאמרו בארבעים הימים בהם שהה משה בראש ההר לאחר מתן תורה, מז' בסיון (למחרת מתן תורה) ועד י"ז בתמוז.

ב. בי"ז בתמוז, יום הארבעים, קיבל משה את הלוחות, כפי שנאמר (לא, יח): "ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העדת...". באותו היום עשו בני ישראל את העגל וביום זה שבר משה את הלוחות.

ג. בי"ח בתמוז חזר משה ועלה להר סיני כדי לבקש מה' מחילה לישראל, ושהה בהר ארבעים יום נוספים, עד כ"ט אב (לב, ל).
ד. לאחר שירד, ציווהו ה' לפסול לוחות אבנים ולעלות פעם שלישית להר למשך ארבעים יום נוספים (לד, א-ג). עלייתו השלישית של משה היתה בא' באלול וירידתו היתה ביום הכיפורים, י' בתשרי. בירידתו זאת ירד משה מן ההר עם הלוחות השניים, כפי שנאמר בפרשה הקודמת (לד, כט).
אם כן, פרשתנו מתחילה בדברי משה לבני ישראל למחרת ירידתו מן ההר, בי"א בתשרי.

נאמר בפסוק ב: "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש..."

נעלה את השאלה: מדוע פותחת פרשה זו המוקדשת לענייני המשכן במצוות השבת?
נענה על פי דברי רש"י: "הקדים להם אוהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו [שמלאכת השבת לא] דוחה את השבת".
ובפרשת כי תשא (לא, יג) כתב רש"י: "אך את שבתתי תשמרו - אף על פי שתהיו רדופין [נלהבים] וזריון בזריוות המלאכה [של המשכן], שבת אל תדחה מפניה".
מדברי רש"י אנו למדים עד כמה גדולה וחשובה מצוות השבת, שאפילו מלאכת המשכן הנכבדה, שנעשית לכבוד ה' שישכון בתוך ישראל, לא דוחה אותה. מדבריו בפרשת כי תשא עולה עוד שבני ישראל מאד השתוקקו לבנות את המשכן, ומשום כך היה צריך להזהירם שלא לעשות זאת בשבת.

בהבאת דברי רש"י אלו נבנה אצל הילדים יחס של כבוד לשבת מחד, ומאידך נדגיש את מעלתו של המשכן שרצו ישראל לבנותו בכל מאודם. בתוך כך נציין גם את שבחם של בני ישראל שרצו מאד לבנות את המשכן.

דברי משה לעם על התרומה למשכן (פסוקים ד-יט)

נאמר בפסוק ד: "ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' לאמר".

- א. כהקדמה לדברי משה בפסוקים אלו נקדים כמה עובדות:
בפסוק זה מדבר משה רבנו עם בני ישראל, לאחר שלא ראה אותם ארבעים יום וארבעים לילה.
 - ב. משה אומר את הדברים לפני כל העם, גברים ונשים.
 - ג. משה מלמד לראשונה את העם את פרשיות המשכן, שכן פרשות תרומה ותצוה העוסקות בציווי עשיית המשכן נאמרו בהר סיני למשה לבדו.
 - ד. דברים אלו אומר משה לאחר חטא העגל, ולאחר העלייה והירידה השניה והשלישית.
- נביא את דברי האברבנאל שכתב שכאשר שמעו בני ישראל שה' רוצה לשכון בתוכם וחזר לאהוב אותם כמו שאהבם לפני חטא העגל - שמחו מאד, ומתוך כך גם קיבלו ברצון את כל דברי משה. וכך כתב:

"...כי כאשר הגיד להם [אחרי חטא העגל] הפליחה והמחילה שכפר ה' בעד חטאתם ושילך בתוכם שכינתו... והיו על זה כל ישראל שמחים וטובי לב, אז ראה לספר להם ענין המשכן... כי כיון שנתרצה להם הקדוש ברוך הוא ונתן להם לוחות שניות וברת ברית עמהם ללכת שכינתו בתוכם, הנה חזרו לקדמותם ולאהבת כלולותם, ולמה שאמר לו [למשה] בראשונה: 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'. ולכן אחרי שעברו ימי הכעס ובאו ימי הרצון הוצרך משה לצוותם על מלאכת המשכן".

מתוך הקדמה זו נתאר את העמדה של משה בדברו עם העם, ומצד שני את העמדה של העם בשמעם את הדברים מפי משה. לאור דברי הנצי"ב בפרשת יתרו, שכתב שכאשר ירד משה מן ההר ואמר לעם את דברי ה' הוא אמר את הדברים בקול חוצב להבות אש

"היה משה מועיל בדברים החוצבים להבות אש, הקדושה והמהרה עד שנכנסם בלבכם ונתקדשו", הרי שגם כאן נוכל לומר שאחר ששמע משה בהר במשך ארבעים יום את דברי ה' על המשכן, המלאים באהבה לעם ישראל, וירד משה ובישר לעם שה' אוהב אותם ורוצה לשכון בתוכם למרות שחטאו בחטא העגל, ודאי משה אמר את הדברים בקול חוצב להבות אש.

דברי משה מתחלקים לשני חלקים: ציווי על העם להביא תרומה, וציווי על חכמי הלב לבוא ולבנות את המשכן וכליו. את העם ציוה משה להביא את הדברים היקרים והיפים ביותר שיהיו לפאר והדר, ואת חכמי הלב ציוה משה לעסוק בהכנת המשכן וכליו לכבוד ה': הארון להניח בו את הלוחות, השולחן לערוך עליו לחם לכבוד ה', המנורה להאיר בה לכבוד, הקטורת לריח ולגדולה, מזבח העולה להקריב עליו קרבנות לרצון לפני ה', החצר והקלעים לשמור ולהבדיל בין מחנה ישראל למשכן ה', ולבסוף להכין בגדי קודש לאהרן ולבניו, משרתי ה'. דבריו של משה עוררו את העם ביותר, וכפי שכתב האברבנאל: "והנה ישראל בשומעם דברי משה שמחו כשמחת הקציר והלכו אל אהליהם מבלי איחור ועיכוב כלל והביאו את תרומת ה' למלאכת המשכן".

לאור דברים אלו נסביר שמעמד זה בו נצטוו ישראל על המשכן וכליו היה מעמד מיוחד שגרם להתעלות גדולה של העם לאחר נפילתם בחטא העגל, וכפי שכתב האלשיך: "...על בן גם בתיקון [לחטא העגל שנעשה בהקהלות העם] צריך שיהיה בן בהקהל [בהקהלת העם] לקדש ה' במה שיעשו התיקון והתשובה...".

נתאר לילדים את כל העם יושב ומקשיב באהבה וברצון לדברי משה ומקבל על עצמו את הבאת התרומה ואת עשיית המשכן וכליו, הכל לכבוד ה' - לעשות בית חזק ומפואר לכבודו, כלים לכבדו ובגדים נאים לשרתו.

נדבת לבם הגדולה של ישראל למשכן (פסוקים כ-כט)

שמחתם הגדולה של בני ישראל בעקבות ציווי משה על המשכן, הביאה אותם לתת נדבה ברצון ובחפץ לב. רצון עז זה בא לידי ביטוי מיוחד במילים "נשיאת לב" ו"נדבת רוח". ביטויים אלו חוזרים מספר פעמים בפסוקים (כא, כב, כו, כט), דבר המלמד על גודל רצונם והתרוממות רוחם. נשיאת לב גדולה זו הביאה לביטויים מעשיים רבים של הבאת תרומה, והתורה מפרטת בפסוקים אלו את כל אותם ביטויים מעשיים. במהלך לימוד פסוקים אלו נשתדל ליצור רושם מיוחד בלב הילדים, הן ביחס לרצון ונשיאת הלב של בני ישראל והן ביחס להתנהגותם המעשית.

נאמר בפסוק כ: "ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה".

בני ישראל נהגו כבוד גדול במשה וכולם הלכו לאחוריהם כאשר יצאו מלפניו, כפי שכתב הנצי"ב: "לשון זה [בפסוק] 'מלפני', משמעו שהלכו כולם לאחוריהם... להודיע שכולם נהגו בזה הכבוד והמעלה". מהדגשת הפסוק את יציאתם של בני ישראל, למד אור החיים שיציאתם של בני ישראל להביא תרומה למשכן נעשתה בזריזות: "שיצאו כולם בזריזות להביא, ולא היה בהם אחד שנתעכב מחברו".

נאמר בפסוק כא: "ויבאו כל איש אשר נשאו לבו...".

"נשיאת לב" היא ביטוי לרצון עז להתנדב, כפי שעולה מדברי יונתן בן עוזיאל ואונקלוס שترגמו את המילה "נשאו - אתרעיי", מלשון רצון.

נאמר בפסוק כב: "ויבאו האנשים על הנשים...".

בפסוק זה אנו ממשיכים ללמוד על הרצון הטוב שמלא את לבו של כל העם, נשים וגברים כאחד, שהביאו נדבה. כאן מודגשת במיוחד

פרק לה נדבת לבם הגדולה של ישראל למשכן

נדיבותם של הנשים, שהרי נאמר שהגברים הביאו "על הנשים", כלומר אחרי הנשים, וכך כתב הרמב"ן:

"בעבור כי הנדבה בתכשיטין היא מצויה אצל הנשים יותר, וכולן היו להן ופרקו נזמיהן וטבעותיהן מיד, וכאן תחילה, והאנשים אשר נמצאו להם הביאו עמהם, כי מעם 'על הנשים' שהן היו שם בראשונה והאנשים נמפלו [היו טפלים] להן".

בהזדמנות זו נרחיב בשבחן של הנשים, שבזכותן נגאלו ישראל ממצרים, ושהן לא השתתפו בחטא העגל כשלא פרקו את נזמיהן לעגל, ואף כאן היו הראשונות והנדיבות, וויתרו על תכשיטיהן למרות שודאי היו עבורן דבר חשוב מאד.

מפסוק זה גם לומדים על גודל חיבתם של בני ישראל למשכן, שהביאו גם תכשיטי זהב יקרים, כדברי אור החיים:

"...וסידר הכתוב התכשיטים שהביאו להראות חיבת המתנדבים שלא רצו להביא אלא דבר היותר מעולה וחביב אצלם, הגם שעומדים לשבירה ולקלקל [שהרי מתיכים אותם לצורך הבניה], אף על פי כן אהבה נפשם חיבת הקודש מכל יקר ראתה עינם..."

נאמר בפסוק נג: "וכל איש אשר נמצא אתו תכלת וארגמן... וערת אילם מאדמים וערת תחשים הביאו".

התורה מציינת את גודל נדבת הלב אצל האנשים, שהביאו דברים נדירים שנמצאו רק אצלם, וכדברי אור החיים: "...דברים שאינם נמצאו זולת אצלן, יגדל מעלתם בעיניו יותר משיעור שוויים... כי היו במדבר ואין שם נמצא תכלת וארגמן..."

כלומר פסוק זה משבח את העם שהביאו גם תכלת וארגמן ועורות אילים ותחשים, דברים שאינם מצויים במדבר והיו רק למעט אנשים,

נדבת לבם הגדולה של ישראל למשכן

פרק לה

ומשום מיעוטם ודאי היו יקרים הרבה יותר משוויים הרגיל, ואף על פי כן הביאום האנשים למשכן, לכבוד ה'.

נאמר **בפסוק כה**: "וכל אשה חכמת לב בידיה טו..."

הנשים הוסיפו על האנשים ולא הסתפקו בצמר מתכלת ומארגמן שהיה להן, אלא אף הקדישו מזמנן וטוו את הצמר לחוטים, והביאום למשכן. **הנצי"ב מוסיף**: "שגם נשים עשירות אשר להן משרתות לטויה, טוו בידיהן, לזכות במצוה, ויביאו ממוח".

נאמר **בפסוק כו**: "וכל הנשים אשר נשא לבן אתנה בחכמה טו את העזים".

נסב את תשומת לבם של הילדים לכך שביחס לצמר העזים נאמרה "נשיאת הלב", ואילו ביחס לצמר תכלת וארגמן שבפסוק הקודם לא נזכר ביטוי זה.

נאמר שבטוויית צמר העזים היתה דרושה נשיאת לב מיוחדת מפני הקושי שבעבודה זו, שכן טווייה זו נעשתה על גבי העזים עצמם, בעוד הצמר מחובר לבהמה, וכדברי רש"י: "...היא היתה אומנות יתירה [גדולה יותר] שמעל גבי העזים טוויין אותן".

ומדוע לא גזזו את הצמר מגוף העזים וטוו אותו כשהוא מופרד מהם, כפי שעושים בדרך כלל?

הסביר **הספורנו**: "...כי בהרבה מהפשוטים [מהחוטים] ימעט קצת מטוב איכותם כאשר יעקרו ממקום גידולם...".

כלומר האיכות הטובה של הצמר היא בעודו מחובר לבהמה, וכאשר תולשים אותו הוא מתייבש מעט. הנשים רצו להביא למשכן ה' את החוטים המובחרים ביותר, למרות שדבר זה כרוך בטירחה מרובה.

נאמר **בפסוק כז**: "והנשאים הביאו את אבני השדה ואת אבני המילואים לאפוד ולחשן".

הנשיאים הביאו את הדברים היקרים ביותר, אבנים יקרות לסוגיהן, "כי אותם הדברים לא נמצאו אלא בידי גדולי העדה ונשיאים" (אברבנאל).

כתב רש"י:

"אמר רבי נתן, מה ראו הנשיאים להתנדב בחנוכת המזבח [כשהוקם המשכן ושרתה השכינה, כפי שמובא בחומש במדבר בפרשת נשא] בתחילה [ראשונים], ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה? אלא [שבמלאכת המשכן] כך אמרו נשיאים: יתנדבו צבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו צבור את הכל, שנאמר: 'והמלאכה היתה דים', אמרו נשיאים מה עלינו לעשות? הביאו 'את אבני השם' וגו', לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחילה. ולפי שנתעצלו מתחילה נחסרה אות משמם, 'והנשאים' כתיב".

- נביא את דברי רש"י אלו לילדים ובתוכם נדגיש שלושה דברים:
- א. שבחס של בני ישראל שהתנדבו ברצון, עד שלא נשאר לנשיאים מה לנדב.
 - ב. התעצלותם של הנשיאים שלא הזדרזו. נדבר על כך שהמנהיגים צריכים להוות דוגמא לעם, והם היו צריכים להתנדב ראשונים כדי למשוך אחריהם את בני ישראל.
 - ג. שבחס של הנשיאים שעשו תשובה, תיקנו את מעשיהם והזדרזו להתנדב תחילה בחנוכת המזבח.

נאמר בפסוק כט: "כל איש ואשה אשר נדב לבס אתם להביא לכל המלאכה אשר צוה ה'... הביאו בני ישראל נדבה לה'".

נשאל את הילדים: מדוע חוזרת התורה על דברים אלו שוב, הרי הם נאמרו בפסוק כ"א?
נביא את דברי האברבנאל:

"אין הפסוק הביא כפול, אבל [אלא] הוא להגיד שכולם עשו נדבה והיא לשמה - לעבוד השם ולקיים מצוותו, לא לתכלית הוראה ונסות הרוח... כולם בלי ספק הביאו בני ישראל נדבה לה'... לשם ה' ולא לתכלית אחר".

הודעת משה לישראל על בחירת ה' בבצלאל ואהליאב פרק לה

כלומר פסוק זה בא ללמדנו שכל נדבותיהם של בני ישראל למשכן היו לשמה, לשם עבודת ה' וקיום מצוותיו, ושבני ישראל כולם הקפידו על הנתינה לשם ה'.

לסיכום נאמר שנשיאת הלב של בני ישראל הביאתם להתנדבות שיא, שבאה לידי ביטוי בדברים הבאים:

זריזות בהבאת התרומה, נתינת כמות אדירה של תרומה, נתינת כל סוגי החומרים, נתינת הדברים היקרים ביותר, נתינת הדברים החביבים עליהם, השתתפות כולם - אנשים ונשים, המאמץ - הבאת דברים כבדים על ידי האנשים והטווייה על ידי הנשים, ולבסוף נתינת הדברים לשם ה' ולא לכבודם.

נרחיב בלימוד פסוקים אלו עם הילדים, כיוון שעוסקים בשבחם הגדול של בני ישראל ונדיבות לבם. נסביר לילדים שנשיאת לב גדולה זו של בני ישראל נבעה משמחתם שה' אוהב אותם ורוצה לשכון בתוכם, מהידיעה שה' מחל להם על חטא העגל ומהרצון לתת לו כבוד וגדולה.

הודעת משה לישראל על בחירת ה'

בבצלאל ואהליאב (לה, ל - לו, א)

נאמר בפסוק ל: "ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם בצלאל".

כפי שלמדנו, משה ציוה את ישראל בשם ה' להביא תרומה למשכן. ודאי הבינו בני ישראל שלשם הכנת המשכן וכליו צריך אדם מתאים שיהיה האחראי על כל העבודה, מפני שהיא עבודה קשה ומורכבת, אך עדיין לא ידעו מי האדם שיעשה זאת.

בפסוק זה מודיע משה לבני ישראל על הבחירה בבצלאל לעשיית המשכן, וכפי שנאמר במדרש **תנחומא** (ויקהל ג): "כשירד משה אמר להם

פרק לה הודעת משה לישראל על בחירת ה' בצלאל ואהליאב

לישראל: כך אמר לי הקדוש ברוך הוא לעשות לו משכן... אמרו לו: ומי יעשה כל זאת? אמר להם בצלאל...".
נשאל את הילדים: מדוע משה מפרט לפני בני ישראל את מעלותיו של בצלאל?

נסביר שמשה רצה להודיע לעם שה' חנן את בצלאל בחכמה רבה ובכשרון מיוחד, כדי שבני ישראל יקבלוהו ברצון ויסמכו עליו שיצליח לבנות את המשכן ואת כליו, על כל סוגי העבודות שבהם. הסבר זה עולה מדברי בעל הטורים: "ראו קרא ה' - שאין מעמידין פרנס על הצבור אלא מודעתו", כלומר אין ממנים מנהיג על העם בלי שהעם יודע ומסכים לכך.

נדגיש שמשה השתמש בדבריו לבני ישראל במילה "ראו", מפני שרצה שבני ישראל יתבוננו במעלתו של בצלאל, שהוא ירא ה', בעל מידות ומעשים טובים, וכפי שכתב מדרש תנחומא על פסוק זה: "נולד בצלאל אין הכל יודעין [את צדקותו], נתמנה למלאכת המשכן ידעו אותו הכל".

יראת ה' הגדולה של בצלאל בולטת לאורך כל הפרשה, שהרי הוא עשה את כל המלאכה כפי שציוה ה', כל פרט ופרט במדויק, וכפי שנאמר במדרש תנחומא (שם):

"טוב שם משמן טוב' - טוב שמו של בצלאל מבני אהרן שנמשחו בשמן המשחה, שבצלאל, הקדוש ברוך הוא מעיד עליו, 'ראו קרא ה' בשם בצלאל'".

עבודת עשיית המשכן חייבה את עוסקה גם במידה החשובה של אהבת ה', שהרי כל בניית המשכן היתה לכבודו, וכפי שנאמר במדרש תנחומא (שם):

"...ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים' - זה בצלאל, שאמר הקדוש ברוך הוא 'ראו קרא ה' בשם'... ולמה נקרא שמו בצלאל, שעשה צל לאל, שנאמר 'ישב בסתר עליון בצל שדי יתלונן'".

הודעת משה לישראל על בחירת ה' בבצלאל ואהליאב פרק לה

נאמר בפסוק לד: "ולהורת נתן בלבו".

נסביר שה' נתן לבצלאל כשרון מיוחד ללמד את האחרים, כשרון שלא היה לכל החכמים, וכמו שכתב האבן עזרא: "כי יש חכמים רבים שהם קשים להורות אחרים". וכעין זה כתב אור החיים: "לצד שיש חכמים רבים שתהיה חכמתם בלבם לבד, שלא ידעו ללמדם, לזה אמר 'ולהורות נתן בלבו' - השביל חכמת הלימוד".

"הוא ואהליאב בן אחיסמך למטה דן"

נביא את המשך דבריו של האבן עזרא, שה' נתן גם לאהליאב את כשרון ההוראה: "והנה אהליאב הוא חברו בכל המלאכות, גם להורות לאחר בחכמה...".

לפי דברי האבן עזרא ניתן להבין מדוע לא הזכיר משה שה' מילא בחכמה גם את שאר חכמי הלב, כי בפסוקים אלו משה מדבר על חכמה מיוחדת, להורות וללמד אחרים.

נאמר בפרק לו פסוק א: "ועשה בצלאל ואהליאב... לכל אשר ציוה ה'".

פסוק זה הוא סיום דברי משה אל העם, ובו מודיע משה לבני ישראל שבצלאל ואהליאב יקחו חלק גם בעשייה עצמה של המשכן וכליו ולא רק בהוראה לאחרים, וכדברי האבן עזרא: "הנה בצלאל הוא בעצמו יעשה...". וכך משמע גם מלשון אונקלוס, שכתב "ויעבד" ולא "ועבד". כתב רש"י (לה, לד):

"ואהליאב - משכט דן, מהיורדין שבשכמים, מבני השפחות, והשווהו המקום לבצלאל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השכמים [יהודה], לקיים מה שנאמר: "ולא ניכר שוע [עשיר, נכבד] לפני דל".

מדברים אלו למדים אנו שהקדוש ברוך הוא רצה שהמקום בו ישכון ה' יבנה דווקא על ידי כל שבטי ישראל יחדיו, החשובים כיהודה

פרק לה הודעת משה לישראל על בחירת ה' בבצלאל ואהליאב

והפחותים כדן. דבר זה מלמדנו שהמשכן שייך לכל ישראל וכולם שותפים שווים בבניינו.

המסרים העולים מפרק לה

1. ציווי כל העדה על שמירת השבת

- א. חשיבותה של השבת - לא נדחית מפני מלאכת המשכן
- ב. רצונם העז של ישראל לבנות את המשכן - היה צריך להזהירם שלא לבנות בשבת.

2. דברי משה לעם על התרומה למשכן

- א. דברי משה לעם בקול חוצב להבות - הקשבת העם לדברי משה וקיבלתם ברצון.
- ב. מעמד של קידוש השם - ברצונם לשוב ולתקן את החטא.
- ג. התעוררות העם ושמחתם בעקבות ציווי משה על המשכן.

3. נדבת לבם הגדולה של ישראל למשכן

- א. כבוד למשה - כשיצאו בני ישראל ממשה הלכו לאחור.
- ב. רצונם העז של בני ישראל לתרום למשכן - בלשון הפסוק "נשיאת הלב" ו"נדבת הרוח", בהבאת הכמות הגדולה, בנתינת סוגים רבים, דברים יקרים ואף שחביבים עליהם.
- ג. השתתפות כל העם בהבאה ומעלתן המיוחדת של הנשים.
- ד. הדרישה מהמנהיגים להיות דוגמא לעם - הפסדם של הנשיאים שהתעצלו.
- ה. התיקון של הנשיאים בחנוכת המזבח - שהביאו ראשונים.
- ו. נדבת בני ישראל למשכן לשמה - ולא לשם נטיות אישיות.

4. הודעת משה לישראל על בחירת ה' בבצלאל ואהליאב
- א. צידקותו של בצלאל.
 - ב. מינוי מנהיג על העם בידיעתו ובהסכמתו.
 - ג. כשרונם של בצלאל ואהליאב להורות לאחרים.

פרק לו

בפרקנו ארבעה נושאים עיקריים:

1. קריאת משה לאומנים אל המלאכה וסיום הבאת התרומה
2. עשיית יריעות המשכן
3. עשיית הקרשים
4. עשיית הפרוכת, המסך ועמודיהם

קריאת משה לאומנים אל המלאכה

וסיום הבאת התרומה (פסוקים ב-ז)

נאמר בפסוק ב: "ויקרא משה אל בצלאל ואל אהליאב ואל כל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה בלבו".

מפסוק זה אנו למדים שחכמי הלב היו אנשים חכמים שעמלו כדי להחכים, וכפי שנאמר במדרש **תנחומא** (כאן, הובא בפרשת כי תשא):

"שאינ הקדוש ברוך הוא ממלא חכמה אלא למי שיש בו כבר. מטרונא [גויה חשובה] אחת שאלה את רבי יוסי בן חלפתא: מהו שכתב: 'הב חכמתא לחכימין' [נתן ה' חכמה לחכמים]. למפשים היה צריך לומר? ... אם היה הקדוש ברוך הוא נותן חכמה למפשים היו יושבים בבתי כסאות... ואין מתעסקין בה, אלא נתנה הקדוש ברוך הוא לחכמים שיהו יושבין בישיבת זקנים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ועוסקין בה..."

"כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשת אתה"

גם כאן נסב את תשומת לבם של הילדים לביטוי "נשאו לבו", שהובא גם בהבאת התרומה. כשם שהביאו בני ישראל את התרומה בשמחה

וברצון גדול, כך באו גם חכמי הלב לעבודתם בשמחה וברצון בכל לבם. יתכן אף לומר שחפצם היה גדול יותר, מפני שהם באו לבנות את משכן ה', דבר שהוא המטרה של כל התרומה.

נאמר **בפסוק ג**: "ויקחו מלפני משה... והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר".

נדבר בשבחם של בני ישראל שעל אף שהזדרזו והביאו כבר הכל ביום הראשון (כדברי אור החיים לעיל), בכל אופן חיפשו בימים הבאים מה ניתן עוד להביא ועשו זאת מוקדם מאד, בבוקר בבוקר.

נאמר **בפסוקים ד-ה**: "ויבאו כל החכמים... ויאמרו אל משה מרבים העם להביא...".

גם בפסוק זה נדגיש את השבח הגדול של בני ישראל שהרבו להביא תרומה, יותר מכדי הצורך לעבודה.

רק כאשר שמע העם את הקול במחנה הפסיק להביא את תרומתו, כפי שנאמר **בפסוק ו**: "ויצו משה ויעבירו קול במחנה... ויכלא העם מהביא".

נאמר **בפסוק ז**: "והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אותה והותר".

כתב הספורנו: "לעשות אותה המלאכה ולהותיר, באופן שלא היו צריכים לצמצם אופן עשייתם מדאגה פן יחסר החומר".

כלומר מכח נדיבותם של בני ישראל האומנים היו יכולים להשתמש בחומרים ברווח, בלא דאגה שמא יחסר להם משהו בהמשך עשיית המלאכה.

הקדמה לעשיית המשכן וכליו

סדר עשיית המשכן וכליו, המופיע בפרשתנו, הוא כדלהלן:

1. **מבנה המשכן** - יריעות, קרשים, פרוכת ומסך (פרק לו פסוקים ח-לח).

2. **הכלים** - ארון, שולחן, מנורה, מזבח הקטורת, מזבח העולה, כיור (פרקים לז, לח א-ח).

3. **החצר** - קלעי החצר ועמודיו, מסך שער החצר (פרק לח, ט-כ).
נסב את תשומת לבם של הילדים לכך שפרשה זו שונה מפרשת תרומה.

בפרשת תרומה מופיעים פסוקי הציווי על עשיית המשכן, פסוקים אותם אמר ה' למשה, ועל כן הם מנוסחים בלשון ציווי, כמו: "ועשית", "וציפית" וכדו'. פרשתנו לעומת זאת עוסקת בקיום דבר ה', ועל כן מנוסחים הפסוקים בלשון עשייה: "ויעש", "ויצף" וכדו'.

קיים מספר קטן של הבדלים בין הנאמר בפרשתנו לבין הנאמר בפרשת תרומה, ומידי פעם נסב את תשומת לבם של הילדים להבדלים. ההבדל המשמעותי ביותר בין פסוקי הציווי לבין פסוקי העשייה הוא בשינוי הסדר שבין המשכן לכליו. בעוד בפסוקי הציווי בפרשת תרומה נזכרים קודם כלי המשכן, כשבראשם ארון העדות, ורק לאחר מכן נזכר מבנה המשכן, היריעות והקרשים, בפרשתנו אנו מוצאים סדר הפוך: קודם מוזכרת עשיית המשכן - היריעות והקרשים, ורק לאחר מכן נזכרים כלי המשכן.

וכך כתב רש"י:

"כי משה ציוה לבצלאל לעשות תחילה כלים ואחר כך משכן. אמר לו בצלאל: 'מנהג עולם לעשות תחילה בית ואחר כך משים כלים בתוכו'. אמר לו [משה]: 'כך [אכן כמו שאמרת] שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא'. אמר לו משה: 'בצל אל היית!... וכן עשה, משכן תחילה ואחר כך עשה כלים'."

על פי דברי רש"י אלו נסביר את הטעם להבדל הסדר בין הפרשיות: בפרשת תרומה, בציווי ה' למשה, התחיל ה' מן הארון והכלים, מפני שהם עיקר תכלית המשכן, ופסוקים אלו לא באו כהנחייה לסדר בניית המשכן. לעומת זאת בפרשתנו מדובר על העשייה, וה' רצה שבצלאל יכין קודם בית, כדי שיהיה מקום בו ניתן לשים את הכלים (ועיין לבוש האורה על פירוש המזרחי).

התכונות שהיו דרושות לחכמי הלב

חכמי הלב שעשו את המשכן ניחנו בתכונות מופלאות ומיוחדות. לא נלמד את הילדים תכונות אלו בתחילת פרקי עשיית המשכן, אלא במהלך הלימוד, תוך לימוד הפסוקים, נאיר את התכונות, נדגישים ונרשים את הילדים בהם.

חכמה ותבונה

מלאכת המשכן היתה מלאכה קשה ומורכבת שדרשה חכמה ותבונה רבה, מעבר לחכמה רגילה, כפי שנאמר (לו, א): "ועשה בצלאל ואהליאב וכל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה ותבונה בהמה".

כפי שהבאנו לעיל, אנשים אלו היו חכמים מאד, ועתה ה' הוסיף ומילא אותם בחכמה יתירה בכדי "לדעת לעשת את כל מלאכת עבדת הקדש לכל אשר צוה ה'".

במהלך לימוד הפסוקים נדבר על הקושי שהיה במלאכה, לא רק בעבודות המורכבות ביותר כמו אריגת הציורים (שתי צורות שונות משני צדדים) או עשיית המנורה מקשה אחת, אלא בקושי שהיה בכל המלאכה, כפי שמודגש בפסוק זה ובפסוקים אחרים.

נעורר את הילדים לשים לב לכך שגם בעבודות של הקרשים והיריעות היה צריך דיוק רב, ובמיוחד בדברים גדולים וכבדים.

לאור זאת נזכיר לילדים את החכמה הרבה שנתן ה' לחכמים, כפי שנאמר בפסוק זה ובפסוקים בפרשה הקודמת, כי תשא.

התנדבות, רצון עז לעשיית עבודת הקודש

"ויקרא משה אל בצלאל ואל אהליאב ואל כל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה בלבם כל אשר נשאו לבם לקרבה אל המלאכה לעשת אתה" (לו, ב).

מפסוק זה אנו למדים על נשיאת הלב של החכמים, המורה על החשק

והרצון העז לעשות את מלאכת המשכן וכלומר הם לא באו רק בגלל חכמתם וידיעתם את המלאכה).

וכך כתב האלשיך: "...כי אשר היתה חכמה בלבו ולא אימון ידיים [לא היה מנוסה], והיה מתעורר, שלבו היה נושאו את גופו, קל כנשר, להתקרב אל המלאכה".

כלומר חכמי הלב הגיעו מתוך התעוררות פנימית בליבם ומתוך רצון להיות שותפים בעשיית המשכן, זאת על אף שלא היו מאומנים בעשיית מלאכות מעין אלו, שהרי לא היתה להם הזדמנות ללמוד מלאכות כאלו קודם לכן בארץ מצרים.

נדבר על הנכונות הגדולה של חכמי הלב לבוא ולהתמסר למלאכת המשכן, נכונות שנבעה מאהבת ה' שבערה בלבם ומתוכה הרצון לבנות בית בו ישכון ה' בתוך ישראל.

נוסיף ונאמר שודאי בצלאל וחכמי הלב הכירו בגודל אהבת ה' לישראל ברצותו לדור עמהם, ולכן נשיאת הלב לבנות את המשכן נבעה גם מאהבתם את בני ישראל ורצונם שה' ישכון בתוכם.

יראת ה' ושמיעה בקולו

כתב בעל הטורים בפרשת תצוה (כח, ג): "חכמי לב אשר' - בנימטריא: יראת, מי שמלא יראת השם, והיינו שנאמר: 'ראשית חכמה יראת ה'".

מדבריו אנו למדים שחכמי הלב שבנו את המשכן היו מלאים יראת ה'. יראת ה' זו מתגלית בעשיית המשכן דבר דבור על אופניו. כך כאשר אנו משווים בין הפסוקים של ציווי ה' למשה בפרשת תרומה לעשות את המשכן וכליו, לפסוקים שבפרשתנו המדברים על שלב הביצוע, נמצא שהפסוקים שבפרשתנו חוזרים כמעט מילה במילה על הנאמר בפרשת תרומה. גם השלבים השונים של העשייה כתובים לפי הסדר בו צוו בפרשת תרומה.

כדי להמחיש את הדברים נערוך הקבלה בין פסוקי הציווי על עשיית ריעות התכלת, לפסוקי הקיום בפרשתנו:

פרשת תרומה (כו, א-ה)

"ואת המשכן תעשה עשר יריעות..."

פרשת ויקהל (לו, ח-יב)

"ויעשו כל חכם לב... את המשכן

עשר יריעת... מעשה חשב

עשה אתם."

"ארך היריעה האחת שמנה ועשרים באמה..." "ארך היריעה האחת שמנה ועשרים באמה..."

"ויחבר את חמש היריעת..."

"חמש היריעת תהיין חברת..."

"ויעש ללא תכלת..."

"ויעשית ללא תכלת..."

"חמשים ללא עשה ביריעה האחת..."

"חמשים ללא עשה ביריעה האחת..."

נסב את תשומת לבם של הילדים להקבלה מופלאה זו, ונגיע אתם למסקנה שלחכמי הלב היתה יראת ה' גדולה, ולכן שמעו בקול ה' ועשו כל פרט ופרט כפי שצוו, ואף עשו את הכל בסדר שאמר ה' למשה. וכך כתב רבי אברהם סבע בספרו **צור המור**: "...להורות ולהודיע שעשו כל הכלים כל אחד בתבניתו וכשלימותו, כפי מה שנאמר למשה בסיני, בלי תוספת ומגרעת".

כובד ראש ואחריות

לצד השמחה בבניית המשכן נתאר גם את כובד הראש של עושי המשכן במשימה גדולה זו, שהרי נאמר "ומקדשי תיראו" (ויקרא יט, ל), ובודאי שמורא המקדש היה בלב החכמים הבונים אותו. המורא שליווה את העוסקים במלאכת המשכן הביא את העושים במלאכה לאחריות מירבית, ובכל דבר שבנו נזהרו לעשותו באופן הטוב ביותר שאפשר, וכך כתב **המאור ושמש** (בסוף פרשת ויקהל): "ומפני זה היתה כל עבודתם וכל עשייתם בעבודת ה' לבקש מלפניו יתברך שהוא יתן להם מדע והשכל לדעת לעשות את כל אשר ציוה ה'".

השפעת בניית המשכן על ישראל

בזמן שבנו חכמי הלב את המשכן וכליו, באו בני ישראל לראות את המלאכה וגם לסייע ביד העובדים, והדבר השפיע עליהם. וכך כתב **המאור ושמש:**

"...שבשאלו [חכמי הלב] היו עסוקים בעבודה והיו מקישים במקבות וככלי מלאכתם, היה נכנס תבערת יקוד אהבה ונדבה בלב עם בני ישראל להביא עוד יותר ויותר [נדבה]..."

לפי דרשת חכמינו ז"ל **במדרש רבה** (מ, ד), אחד משמותיו של בצלאל היה "אחומי", מפני "שנתן אימתו של הקדוש ברוך הוא על ישראל". רואים אם כן שבצלאל וחכמי הלב עוררו את בני ישראל בעבודתם לירא את ה'.

ולפי מה שדרשו (שם): "אחומי - שאיחד את ישראל לקדוש ברוך הוא ועשאן אחים למקום", רואים אנו שבצלאל וחכמי הלב גם השפיעו על בני ישראל לאהוב את ה'. לאור דברים אלו נתאר לילדים בקצרה את המתרחש במחנה ישראל בעת בניית המשכן.

עשיית יריעות המשכן (פסוקים ח-יט)

נאמר **בפסוק ח:** "ויעשו כל חכם לב בעשי המלאכה את המשכן עשר יריעת...".

נסב את תשומת לבם של הילדים לכך שרק ביריעות המשכן נאמר "ויעשו" בלשון רבים, אך בהמשך, לאורך כל העשייה, נאמר "ויעש" בלשון יחיד, לא משום שרק חכם לב אחד עשה את הכל, אלא ללמדנו שעל כל מלאכה היה אחראי חכם אחר. בנוסף, נציין שרק במקום אחד, בעשיית הארון (לז, א), הוזכר שמו של בצלאל. את הסיבה לכך נבאר בהמשך.

נאמר בהמשך הפסוק: "כרבים מעשה חשב עשה אתם". בעשיית היריעות מעשה חושב, ארוגות משני הצדדים, נדרשו חכמי הלב לחשיבה ולמאמץ מיוחד, שכן אריגת ציורים שונים משני צדדים היא אומנות מסובכת, ובפרט כאשר היא מתבצעת לאורך עשרים ושמונה אמה (ארבעה עשר מטר), זאת בשונה מהפרוכת ומהאפוד, שאמנם גם הם היו מעשה חושב, אך אורכן היה פחות בהרבה.

נאמר בפסוק ט: "ארך היריעה האחת שמונה ועשרים באמה ורחב ארבע באמה...".

גם כאן נדרשו חכמי הלב למאמץ גדול ולעבודת דיוק קשה במיוחד, כאשר היו צריכים לארוג חוטים באורך כה רב (עשרים ושמונה אמה - ארבעה עשר מטר).

בהכנת יריעות העזים נדרשו חכמי הלב למאמץ גדול עוד יותר, שכן יריעות אלו היו גדולות יותר (שלושים אמה), וכן מפני שאריגת צמר עזים קשה יותר מאריגת צמר כבשים.

בעשיית היריעות כיוונו חכמי הלב ועושי המלאכה שתעשינה לכבוד ה' כיון ששימשו כיסוי של כבוד ומגן למשכן. את היריעות הם ארגו משלל חוטים - תכלת, ארגמן, תולעת שני ושש משזר - הכל כדי שיהיה לפאר ולהדר את כבוד ה'.

עשיית הקרשים (פסוקים כ-לד)

נאמר בפסוקים כ-כא: "ויעשו את הקרשים למשכן עצי שטים עמדים. עשר אמות ארך הקרש... ויהיו תואמם מלמטה ויחדיו יהיו תמים על ראשו...".

מלבד הדיוק במידות הקרשים הארוכים (עשר אמות - חמישה מטרים), נדרשו חכמי הלב להקפיד על התאמה מופלאה בין קרשי המשכן הרבים (ארבעים ושמונה קרשים), שיהיו תואמים זה לזה, שלא

יהיה ביניהם אפילו רווח קטן. התאמה זו צריכה היתה להיות לאורך כל הקרש, מלמעלה עד למטה.

בנוסף, חכמי הלב דאגו שהמשכן יהיה מחובר היטב ועמוד יציב ואיתן, כראוי לבית ה', ולכן עמלו היטב על החיבורים: טבעות מלמעלה, בריחים למעלה ולמטה, בריח תיכון באמצע ואדנים למטה.

נאמר **בפסוק לג:** "ויעש את הבריח התיכון לברח בתוך הקרשים מן הקצה אל הקצה".

נציין בפני הילדים את הנס שאירע בעשיית בריח זה, שכן הוא הקיף את המשכן כולו.

נאמר **בפסוק לד:** "ואת הקרשים צפה זהב".

ציפוי הקרשים בזהב היה מרשים ומפואר, ועבורו השתמשו בכמות הזהב הגדולה ביותר. הכנת פסי זהב דקים באורך של עשר אמות (חמישה מטרים) היתה מלאכה מורכבת ביותר.

עשיית הפרוכת, המסך ועמודיהם (פסוקים לה-לח)

בעשיית הפרוכת כיוונו חכמי הלב ועושי המלאכה להבדיל בין הקודש לקודש הקדשים, ובכך לעשות מחיצה בין מקום שכינת המלך למקום הקודש. פרוכת זו היתה מפוארת יותר מהמסך.

בעשיית המסך כיוונו להבדיל בין החצר ששם העם יכול לעמוד, לבין המשכן עצמו שרק הכהנים מותרים להכנס אליו.

נבקש מהילדים למצוא את ההבדלים שבין הפרוכת למסך:

א. הפרוכת היתה עשויה מעשה חושב, כלומר ציורים שונים משני הצדדים, בעוד המסך היה מעשה רוקם, כלומר אותו ציור משני הצדדים, ונעשה במחט ולא באריגה.

ב. הפרוכת נתלתה על ארבע עמודים (עמודי שטים), ואילו המסך על חמישה עמודים.

ג. עמודי הפרוכת עמדו על אדני כסף, ועמודי המסך על אדני נחושת.

המסרים העולים מפרק לו

1. קריאת משה לאמנים אל המלאכה וסיום הבאת התרומה
 - א. החכמה הגדולה שמלאה את חכמי הלב בנוסף לחכמה שכבר היתה מקודם.
 - ב. נשיאת הלב של האומנים להתנדב למלאכת ה'.
 - ג. רצונם הגדול של ישראל להביא תרומה למשכן - עד כדי הצורך להכריז במחנה להפסיק את ההבאה.

2. הקדמה לעשיית המשכן וכליו
 - א. חכמתו הרבה של בצלאל שכיון לדברי ה' - שהקדים עשיית המשכן לעשיית כליו.
 - ב. השקעת המאמץ והמחשבה בעשיית המשכן וכליו.
 - ג. הכוונה בעשיית כל כלי לשם תפקידו המיוחד.
 - ד. הכוונה בכל כלי שיהיה לכבוד לפני ה'.
 - ה. החזק, היציבות והדיוק, הפאר וההדר - כולם באו לתת כבוד לפני ה'.

3. התכונות המיוחדות הנדרשות מחכמי הלב
 - א. חכמה ותבונה, התנדבות ורצון עז.
 - ב. יראת ה' ושמיעה בקולו.
 - ג. כובד ראש ואחריות.
 - ד. אהבת ישראל.

המסרים העולים מפרק לו

4. השפעת בניית המשכן על ישראל
המשיכו להביא נדבה במהלך הבניה.

5. עשיית יריעות המשכן
א. החשיבה והמאמץ בעשיית היריעות - באריגתן מעשה חושב,
ובאריגת יריעות ארוכות מאד.
ב. עשיית היריעות לכבוד ולפאר לפני ה'.

6. עשיית הקרשים
הדיוק הנדרש בבניית המשכן והמאמץ לעשותו יציב.

7. עשיית הפרוכת
עשיית הפרוכת והמסך להבדיל בין דרגות הקדושה שבמשכן.

פרק לז

בפרקנו ארבעה נושאים עיקריים:

1. עשיית ארון העדות
2. עשיית השולחן
3. עשיית המנורה
4. עשיית מזבח הקטורת

עשיית ארון העדות (פסוקים א-ט)

נאמר בפסוק א: "ויעש בצלאל את הארן עצי שטים..."

נסב את תשומת לבם של הילדים לכך שרק בפסוק זה, בעשיית הארון, נזכר שמו של בצלאל, ואילו בעשיית שאר הכלים לא מוזכר שמו, אלא נאמר רק "ויעש".

נעלה את השאלה מדוע רק בפסוק זה נזכר שמו, נשמע את תשובות הילדים, ונשיב שאת הארון עשה בצלאל בעצמו מפני קדושתו, וכך נאמר במדרש תנחומא (ויקהל ז):

"אין אתה מוצא באחד מכל כלי המשכן שעשה שם בצלאל כלום אלא בארון, וכל המלאכות האחרות וכל הכלים האחרים [עשו החכמים] באמירתו ובעצתו [של בצלאל]. ולמה פירש בארון מלאכתו בלבד ועשאו בידו? בשביל ששם צלו של הקדוש ברוך הוא..."

על פסוק זה כתב רש"י: "לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים נקראת על שמו".

נאמר שההתמסרות הגדולה של בצלאל למלאכת המשכן נבעה מהבנתו את ערכו של המשכן, אשר בו משרה ה' את שכינתו. בעשיית הארון נדרש בצלאל לחכמה מיוחדת, שהתבטאה במספר נקודות: הדיוק במידות (במיוחד בשל העובדה שהיו שלושה ארונות זה בתוך זה), ציפוי הזהב לבדים (עבודה עדינה מאד בדפי זהב דקים למידות הבדים שלא היו גדולות), והדבר המורכב ביותר: עשיית שני הכרובים מקשה אחת (בצלאל היה צריך לתכנן בתחילת עשיית הכפורת את כמות הזהב שצריך להשאיר לשני הכרובים).

נאמר בפסוקים ב-ט: "ויצפהו זהב... ויעש לו זר זהב... ויצק לו ארבע טבעות זהב... ויעש בדי עצי שטים ויעש כפרת... ויעש שני כרבים...".

נסב את תשומת לבם של הילדים לכך שפסוקים אלו חוזרים כמעט מילה במילה על פסוקי הציווי שבפרשת תרומה, דבר המלמד שבצלאל עשה שלב אחר שלב, ככל אשר ציוה ה'. כהשלמה לכך נביא את הפסוק בפרשת פקודי (לח, כב): "ובצלאל בן אורי... עשה את כל אשר צוה ה' את משה".

נתאר לילדים כיצד בצלאל עושה כל פרט ופרט כפי שציוהו ה' מתוך יראת ה', ויראה זו מביאה אותו לעשות הכל בכובד ראש ובאחריות מלאה, ובפרט שבצלאל ידע שה' ידבר עם משה מבין שני הכרובים שעל הארון.

חכמינו ז"ל אמרו בגמרא (ברכות נה ע"א) שבצלאל גם ידע לצרף אותיות שבהם נבראו שמים וארץ, ועוד אמרו דברים מופלאים על הבנת בצלאל בחכמת התורה הפנימית וסודות היצירה. דברים גבוהים ומופשטים אלה אינם מתאימים לילדים, אך נוכל לומר בעקבות דברי חכמינו ז"ל אלה שבצלאל עסק בתורה והיה תלמיד חכם גדול, דרש דרשות רבות בדברי ה' שנאמרו לו מפני משה, והבין דברים רבים שאחרים לא היו מבינים, וכפי שכתב רש"י על הפסוק ולא,

ג): "ואמלא אתו רוח אלקים בחכמה ובתבונה וברעת...". "בחכמה - מה שאדם שומע מאחרים ולמד, ובתבונה - מבין דבר בלבו מתוך דברים שלמד, וברעת - רוח הקודש".

בעשיית המשכן בכלל והארון בפרט חידש בצלאל הלכות, והגיע לדברים שלא נכתבו במפורש בתורה, כפי שכתב הנצי"ב:

"ועשה בצלאל... ולא היה העת מספיק שילמדו כל הקבלות שבעל פה מפי משה, אבל המה כווננו בחכמתם שנעשה הכל מכוון כאשר ציוה ה'".

כדוגמא לדרשה שדרש בצלאל בכישרונו המיוחד, ניתן להביא את הציפוי על ציפוי הארון בזהב:

נאמר בפסוק ב: "ויצפהו זהב טהור מבית ומחוץ".

מפשטות פסוק זה ניתן לחשוב שבצלאל עשה ארון אחד, וציפה אותו מבפנים ומבחוץ בזהב. אולם בפרשת תרומה, בציפוי על עשיית הארון נאמר (כה, יא): "וצפית אתו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו". המילה "תצפנו" שבסוף הפסוק מיותרת לכאורה, שהרי נאמר כבר בתחילתו "וצפית", וממנה דרש בצלאל שהציפויים הללו הם שני ארונות נפרדים, ארון זהב מבחוץ, ארון זהב מבפנים וארון מעץ באמצע. וכך אמרו בגמרא (יומא עב ע"א): "שלושה ארונות עשה בצלאל".

"ויעש לו זר זהב סביב"

נבקש מהילדים למנות את הדברים שעשה בצלאל בארון לשם יופיו, ואלו הם: ציפוי זהב, זר זהב, ציפוי הבדים, כפורת וכרובים מזהב. נזכיר שוב כי היופי וההדר שבמשכן נעשו לכבוד ה' השוכן במשכן.

בלמדנו פסוקים אלו נתאר כיצד עשה בצלאל בשמחה רבה ובחרדת קודש את עבודתו.

עשיית השולחן (פסוקים י-טז)

נאמר בפסוק י: "ויעש את השולחן עצי שטים...".

כפי שהזכרנו בפרשת תרומה, מטרת עשיית שולחן מפואר ועליו לחם משובח היתה משום כבוד המלכות, לתת כבוד לה' השוכן בישראל. חכמי הלב כיוונו בעשיית השולחן לרעיון זה, וגם בעשיית כל חלק מחלקיו, וכפי שכתב אור החיים (לט, א): "שהיו אומרים [העושים במלאכה] בשעת עשיית המלאכה: הרי אנו עושים דבר זה כאשר ציוה ה' את משה", וכפי שכתב המלבי"ם (כח, ג-ד): "כי הם יבינו על מה ירמוז הבגדים האלה ויעשו בכוונה שתחול עליהם הקדושה המיוחדת אליהם" (אמנם דברים אלו נאמרו על בגדי הכהנים אך מסתבר שכך היה בכל הכלים).

נאמר בפסוק טז: "ויעש את כל הכלים... את קערותיו ואת כפותיו...". עיקר עשיית השולחן היתה בעשיית הקערות המוזכרות בפסוק זה, שבהן שמו את לחם הפנים. נתאר לילדים את הרצון והחשק של החכמים בעשיית השולחן בכלל ובהידורו בפרט.

עשיית המנורה (פסוקים יז-כד)

נאמר בפסוק יז: "ויעש את המנורה זהב טהור מקשה עשה את המנורה ירכה וקנה גביעיה ופרתיה ופרחיה ממנה היו".

מטרת המנורה היתה להאיר את המשכן לכבוד ה' השוכן במשכן וכפי שהזכרנו בפרשת תרומה) וחכמי הלב כיוונו בעשיית כל חלק וחלק מן המנורה למטרה זו (כדברי אור החיים והמלבי"ם שהבאנו לעיל). מתוך כך, כל מעשה המנורה נעשה ביופי ובהדר: הגביעים והצירורים שעליהם, הכפתורים והפרחים וכמובן הכל נעשה מזהב טהור, נקי מכל פסולת.

עשיית המנורה מקשה אחת, עם כל חלקיה וקישוטיה, היתה מלאכה קשה ומורכבת ביותר. חכמי הלב ועושי המלאכה הוצרכו להשקיע מאמץ רב בבנייתה, כפי שהזכרנו בפרשת תרומה.

נאמר בפסוק כג: "ויעש את נרתיה שבעה...".

כאן ניתן לתאר את השמחה הגדולה של חכמי הלב בעשותם את החלק העיקרי של המנורה - הנרות (הכוסות לשמן ולפתילה), שבשבילם נבנתה המנורה.

עשיית מזבח הקטורת (פסוקים כה-כט)

נאמר בפסוק כה: "ויעש את מזבח הקטרת עצי שיטים... ממנו היו קרנתיו".

בניית המשכן וכליו נעשתה בחכמה ובדיוק רב, וכך גם נעשה מזבח זה, ובפרט קרנותיו שנבנו יחד עם הקירות. בעשיית מזבח הקטורת נצוין גם את הדיוק במידותיו וכן את עדינות עבודת הציפוי.

נאמר בפסוק כו: "ויצף אתו זהב טהור...".

מזבח זה נבנה בפאר והדר, ציפו אותו ואת בריחיו זהב טהור, ועשו לו זר זהב וטבעות מזהב.

נאמר בפסוק כט: "ויעש את שמן המשחה קדש".

כתב הספורנו: "בכוונת היותו בלתי נפסד, כאמרו - 'קדש יהיה זה לי לדרתיכם'".

כלומר כשחכמי הלב עשו את שמן המשחה, הם כיוונו לעשותו בדיוק כפי המידות של כל אחד ממרכיביו, כדי שיחזיק מעמד ויתקיים לאורך כל הדורות. כאן נוכל לדבר על האחריות הגדולה שהיתה בהכנת שמן המשחה - שיעמוד לדורות.

“ואת קטרת הסמים טהור מעשה רקח”

הקטורת היתה עיקר שימושו של מזבח הזהב, היא בישמה את המשכן בריחה הטוב שלא היה כמותו, והדבר היה לכבוד ה'.
חכמי הלב ידעו את ערכה של הקטורת, ומול עיניהם עמדו הפסוקים בפרשת כי תשא (ל, לז): “והקטרת אשר תעשה במתכנתה לא תעשו לכם קדש תהיה לך לה”, ובודאי נזהרו לעשותה כראוי לפי הלכותיה.

המסרים העולים מפרק לז

1. עשיית ארון העדות

- א. שבחו של בצלאל שמסר נפשו על המלאכה ובפרט על הארון, שעשאו בעצמו.
- ב. חוכמתו המיוחדת של בצלאל שהתבטאה בעשיית הארון - ציפוי הבדים ועשיית הכרובים מקשה אחת.
- ג. יראת ה' של בצלאל והקפדתו לעשות כפי ציווי ה' למשה.
- ד. גודל חוכמת בצלאל בתורה - דרש את דברי ה', למד הלכות חדשות וכיוון לרצון ה'.

2. עשיית השולחן

כוונת חכמי הלב בעשיית השולחן - שולחן למלך ה'.

3. עשיית המנורה

מאמץ חכמי הלב בעשיית המנורה - בעשותם אותה מקשה אחת.

4. עשיית מזבח הקטורת

- א. דיוק חכמי הלב במלאכה, בפרט בקרנות.
- ב. ההקפדה בהכנת שמן המשחה שיעמוד לדורות.
- ג. הזהירות בעשיית הקטורת שתהיה לכבוד לפני ה'.

פרק לח

בפרקנו שלושה נושאים עיקריים:

1. עשיית מזבח העולה
2. עשיית הכיור
3. עשיית החצר והקלעים

עשיית מזבח העולה (פסוקים א-ז)

נאמר בפסוק א: "ויעש את מזבח העלה עצי שטים... חמש אמות ארכו וחמש אמות רחבו..."

המזבח היה עשוי מעצי שטים חזקים. מזבח זה היה גדול בהרבה ממזבח הקטרת.

נאמר בפסוק ב: "ויעש קרנתיו... ויצף אתו נחשת".

את מזבח העולה, בשונה משאר הכלים, לא ציפו זהב, אולם גם ציפוי הנחושת שעליו היה הדר למזבח, וכן הכרכב והמכבר נעשו ליופי. גם במזבח זה נתאר את כוונת חכמי הלב לעשותו חזק, מדוייק ויפה, מתוך כוונה לתת כבוד לה', ומתוך ידיעתם שלמזבח זה יביאו ישראל את קרבנותיהם, ובכך יעשו תשובה על חטאיהם, ויתכפרו עוונותיהם.

עשיית הכיור (פסוק ח)

נאמר בפסוק ח: "ויעש את הכיור נחשת... במראת הצבאת אשר צבאו פתח אהל מועד".

תפקיד הכיור היה לקדש את ידיהם ורגליהם של הכהנים לקראת עבודתם, ועושי המלאכה כיוונו למטרה זו בעשייתם. בפסוק זה אנו נפגשים לראשונה עם הביטוי "במראת הצבאת", שלא נזכר בפרשת כי תשא בציווי על עשיית הכיור. נעלה את השאלה מה פירוש המילים "במראת הצבאת" ומהי כוונת הפסוק?
כתב רש"י:

"בנות ישראל היו בידן מראות שרואות בהן כשהן מתקשמות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה משה מואם בהן מפני שעשויים ליצר הרע [למשוך את בעליהם], אמר לו הקדוש ברוך הוא: 'קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל, שעל ידיהן העמידו הנשים צבאות רבות במצרים'..."

נביא את תחילת דבריו של רש"י, שהנשים לא נמנעו מלהביא את המראות שהיו חשובות להן, למרות שבהן התקשטו, והדבר מורה על רצון טוב וויתור.

את המשך דברי רש"י לא נביא משום שילד בגיל צעיר יתקשה להבין מהו היצר הרע והשלילה שבהסתכלות במראה, וכן לא נרצה להיכנס עם הילדים לענייני צניעות אם אין הכרח לכך מהפסוק. ובנוסף, הילד יתקשה להבין את פירוש המילים "הצבאת אשר צבאו", שכן לפי פירוש רש"י המילה "הצבאת" מדברת על בני ישראל במצרים, שהעמידו צבאות של ילדים, ואילו המילה "צבאו" מדברת על בני ישראל במדבר שהתאספו להתנדב. גם הפירוש של "מראת הצבאת" שברש"י, מראות שבגללן העמידו צבאות במצרים, קשה להבנה על פי פשוטו של מקרא. גם האבן עזרא ציין את ויתורן של הנשים: "והנה היו בישראל נשים עובדות השם שסרו מתאוות זה העולם ונתנו מראותיהן נדבה, כי אין להן צורך עוד להתיפות".

לא נביא לילדים את הדברים כלשונם, מכיוון שילד לא יבין מדוע צריך לסור מתאוות העולם, אדרבה אנו מעוניינים לחזק אצלו את

אהבת החיים ולא לדכא את רצונותיו ורגשותיו הטבעיים, אולם את רוח הדברים ודאי נביא ואף נרחיב במעלתן של הנשים, לאור דברי רש"י ואבן עזרא שהבאנו, ולאור דברי הרמב"ן שכתב:

"שעשה הכיור וכנו ממראות הנשים אשר באו צבא גדול ונאספו אל פתח אהל מועד לתת מראותיהן בנדבת לבן, והיה נחוישת קלל ממורט ויפה מאד, ועל כן ייחד אותו מתחילה לכלי הזה, כי היה חלק ויפה, והנשים בראותן בן נאספות וצבאות צבאות לתת כולן מראותיהן להעשות בהן כל הכיור וכנו... והן קבלו עליהם בשמחה..."

מדברי הרמב"ן עולות מספר נקודות בשבחן של הנשים:

- א. הנשים היו צדיקות וויתרו על המראות היפות שלהן.
 - ב. כל הנשים התנדבו.
 - ג. הנשים באו בקבוצות גדולות, דבר המראה על רצון טוב וזריזות.
 - ד. הנשים באו ונתנו מתוך שמחה.
- את דברי הרמב"ן נביא לילדים, שכן פירושו יתיישב בלבם בצורה פשוטה, שכן לפי הסברו שתי המילים "הצבאות" ו"צבאו" מתייחסות להווה, להתאספות הנשים בפתח המשכן.

לימוד זה הוא הזדמנות לעסוק בענין חיובי בכלל, ובשבחן של בנות ישראל בפרט: בצידקותן - שויתרו על היקר להן, ברצונן הטוב לתרום ובשמחתן במצוה. בלימוד זה נחזק תכונות אלו בקרב הילדים.

עשיית החצר והקלעים (פסוקים ט-כ)

נאמר בפסוק ט: "ויעש את החצר לפאת נגב תימנה קלעי החצר שש משזר מאה באמה".

השלב הסופי בעשיית המשכן היה בניית החצר החיצונית, בניה שנעשתה בפחות פאר והדר ולא היו בה זהב, תכלת וארגמן וכדו'. עושי המלאכה עשו כל פרט ופרט בבניית החצר בדיוק כפי שציוה ה' את משה, דבר הבולט בהקבלה בין הנאמר בפרקנו ובין הנאמר בפסוקי הציווי על עשיית החצר בפרשת תרומה. מכך נלמד שוב על יראת ה' של חכמי הלב, גם בעשותם חלק זה של המשכן.

בלימוד נושא זה נעורר את רצון הילדים לקיים את כל דברי ה', בין אם מדובר במצוות חמורות ובין אם מדובר במצוות קלות. נוכל להביא בהקשר זה את דברי המשנה במסכת אבות (פ"ב, מ"א): "הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה".

נציין שגם בעבודה זו היתה דרושה חכמה של דיוק - ברווחים הקבועים שבין עמוד לעמוד ובגובה העמודים, והכל נעשה מתוך דאגה לחוזק וליציבות: מתיחת הרשת היטב, תלייתה על ווי העמודים, חיזוק היתדות בקרקע ומתיחת המיתרים היטב.

את עמודי החצר קישטו חשוקי הכסף ואדני הנחושת שהיו יפים ומבריקים.

בלמדנו פסוקים אלו נאמר לילדים שבגלל החשיבות הגדולה של המשכן הוא היה מוצנע על ידי קלעים מבחוץ ויריעות מבפנים, כמו כל דבר חשוב ומכובד הראוי להיות מוצנע ולא גלוי.

המסרים העולים מפרק לח

1. עשיית מזבח העולה

הכוונה בעשייתו כדי שיכפר על בני ישראל.

2. עשיית הכיור

א. הכוונה בעשייתו לטהר את הכהנים לקראת עבודתם.

ב. שבחן של הנשים שוויתרו על המראות שלהן.

ג. השמחה והזריזות של הנשים בהבאת מראותיהן.

3. עשיית החצר והקלעים

הזהירות של עושי המלאכה לקיים את דברי ה' גם בדברים

החשובים שבמשכן.

סיכום פרשת ויקהל

לאחר שירד משה מן ההר עם שני הלוחות ובישר לבני ישראל שה' מחל להם על חטא העגל והבטיח שילך עמהם, הקהיל משה את כל העדה וציוה אותם בשם ה' להביא תרומה לבנין המשכן. כששמעו בני ישראל שה' סלח להם על חטאם וחפץ לשכון בתוכם, שמחו שמחה גדולה והזדרזו להביא תרומה לשם ה'. איש לא נעדר - הנשים והאנשים כאחד הביאו מהדברים היקרים והחביבים ביותר שהיו בידיהם, עד שהיו צריכים להכריז במחנה להפסיק את נדבתם. בני ישראל התפלאו מי יוכל לעשות מלאכה קדושה ומורכבת זו. משה הודיעם שבצלאל משבט יהודה נבחר למלאכת קודש זו - לא היה עוד אדם כמותו, מלא חכמת ה' ויראת ה' ובעל כשרון מופלא בכל המלאכות שנדרשו לשם בניית המשכן וכליו. לעזרתו עמדו חכמי הלב המלאים גם הם ביראת ה' ובחכמתו.

חכמי הלב עשו את המלאכה, כל פרט ופרט בדיוק כפי שציוה ה', והכל מתוך כוונה טהורה לעשות את רצון ה' ולבנות לו בית כדי שישרה שכינתו בתוך בני ישראל. על כל המלאכה ניצח בצלאל והקרין מחכמתו ומיראת ה' שלו על כל האומנים. לבם נשאם לעשות את המלאכה בזריזות, בחכמה מופלאה ובדיוק רב, ביופי, בפאר ובהדר שלא היה דוגמתם מעולם.

פרשת פקודי

פרק לח

בפרקנו נושא עיקרי אחד:
סיכום כמויות הזהב, הכסף והנחושת

סיכום כמויות הזהב, הכסף והנחושת (פסוקים כא–לא)

נאמר בפסוק כא: "אלה פקודי המשכן".

כתב רש"י: "בפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחושת ונמנו כל כליו לבל עבודתו".

כלומר בפרשה זו נמנו (נספרו) כל כמויות הכסף, הזהב והנחושת שנתנו בני ישראל. הזהב והנחושת ניתנו על ידי בני ישראל בנדבה, והכסף ניתן על ידי כל אחד מבני ישראל במסגרת נתינת "מחצית השקל", כפי שמופיע בתחילת פרשת כי תשא.

בפרשת ויקהל למדנו שהעם הרבה להביא נדבה למשכן עד שהיה צורך לעצרו מלהביא, אבל לא למדנו איזו כמות הביא העם. כאן מפרטת התורה כמה הביאו בני ישראל.

וזהו חשבון המפקד:

פסוק כד: כמות הזהב - 29 ככר (ככר הוא 3000 שקלים).

פסוק כה: כמות הכסף - 100 ככר + 1775 שקלים.

פסוק כט: כמות הנחושת - 70 ככר + 2400 שקלים.

נתרגם לילדים את משמעותה של כמות זו למידות המוכרות להם כמו

משקל בקילו. בכך ניצור אצלם רושם גדול ביחס לכמות הגדולה שהביאו בני ישראל, וביחס לרצונם הטוב לתת נדבה לבניית המשכן.

בהזדמנות זו נזכיר את הפסוקים בפרשת ויקהל המדברים על נשיאת הלב ונדבת הרוח להביא את הדברים היקרים ביותר, בזריזות, מוקדם בבוקר, גברים ונשים.

נציין כי בני ישראל הקפידו מאוד לרשום כל נדבה ונדבה, כפי שכתב הרלב"ג: "שכבר דקדקו לכתוב כל סך הדברים הבאים בידם [שכל מה שהתנדבו נרשם], וסך מה שעשו במלאכה". נציין כי כאן יש לימוד לגבאי צדקה המטפלים בכספי הציבור, להיות זהירים ואחראים על הכסף הנתרם.

"משכן העדת..."

את המילים "משכן העדת" נסביר תחילה לפי הפשט, כפי שכתב האבן עזרא: "פירש למה נקרא משכן [העדות], עבוד הארון ששם לוחות העדות".

אחר כך נוסיף את דברי רש"י: "משכן העדות - עדות לישראל שויתר הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם". נחזור ונדבר על האהבה הגדולה של ה' לישראל, שסלח על חטאם הגדול ורוצה לשכון בתוכם.

המסרים העולים מפרק לח

- א. ההתנדבות הגדולה של ישראל למשכן - בפרט הכמויות הגדולות של הזהב הכסף והנחושת.
- ב. הנאמנות של האחראים על הנדבה - רשמו כל דבר שהביאו בני ישראל.
- ג. אהבת ה' לישראל - שסלח להם על חטא העגל.

פרק לט

בפרקנו שבעה נושאים עיקריים:

1. עשיית האפוד
2. עשיית החושן
3. עשיית מעיל התכלת
4. עשיית הכתונת, המצנפת, המכנסים והאבנט
5. עשיית הציץ
6. הבשורה על סיום מלאכת המשכן
7. הבאת המשכן על כל חלקיו למשה

נאמר בפסוק א: "...ויעשו את בגדי הקדש אשר לאהרן כאשר צוה ה' את משה".

בפסוק זה אנו רואים כי התורה מדגישה שבגדי אהרן נעשו כאשר צוה ה' את משה. על המילים "כאשר צוה ה' את משה" כתב אור החיים: "שהיו אומרים [חכמי הלב] בשעת המלאכה: 'הרי אנו עושים דבר זה [בגד זה] כאשר צוה ה' את משה'".

כלומר אור החיים מדגיש את הכוונה המיוחדת של חכמי הלב בשעת עשיית בגדי הכהונה, שעשו אותם במצוות ה'.

נאמר לילדים כי חכמי הלב שעשו את הבגדים היו מלאים ביראת ה' וטהרת הלב, כפי שהזכרנו בשם בעל הטורים בפרשת תצוה, שכתב (כח, ג): "חכמי לב אשר" - בנימטריא "יראת", מי שמלא יראת ה'" (לילדים לא נביא גימטריא זו, אלא רק נאמר את הרעיון).

על הכוונה שבהכנת בגדי הכהונה כתב המלבי"ם (כח ג-ד): "...וחכמי לב אלה יעשו את בגדי אהרן לקדשו, כי הם יבינו על מה ירמוזו הכנדים האלה ויעשו בכוונה שתחול עליהם הקדושה המיוחדת אליהם".

בגודל מעלתם ידעו חכמי הלב לכוון בהכנתם את בגדי הכהונה עניינים עמוקים מאד, אך זאת לא נוכל לומר לילדים, אלא נאמר שחכמי הלב כיוונו בעשיית הבגדים שיהיו לכבוד ולתפארת לכהן הגדול המשרת לפני ה'.

עשיית האפוד (פסוקים ב-ז)

נאמר בפסוק ב: "ויעש את האפוד זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר".

נחזור על הפסוק המוזכר בציווי על עשיית האפוד (כת, ב): "ועשית בגדי קדש לאהרן אחיד לכבוד ולתפארת", ועל פיו נסביר שעשיית האפוד ביופיה והדר היתה לכבוד ה', שכן הכהנים משרתים את ה', וראוי שיהיו להם בגדים יפים ומכובדים.

נאמר בפסוק ג: "וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות בתוך התכלת...".

מדוע פרטה כאן התורה את אופן עשיית הפתילים?
נביא את תשובת הרמב"ן:

"ויתכן שספר בכאן המחשבה שחדשו בחומי הזהב, כי היה תמוה בעיניהם להיות זהב טווי ושזור כאשר יעשו בצמר ובפשתים, כי לא נשמע עד היום שהוא לעשות כן".

כלומר התורה סיפרה כיצד עשו חוטים מהזהב, משום שהדבר היה מורכב ומופלא - השתמשו בחוטים דקים של זהב כמו בחוטים של צמר.

נאמר בפסוק ה: "וחשב אפדתו אשר עליו ממנו הוא... כאשר ציוה ה' את משה".

נפנה את הילדים לפרשת תצוה (כח, ו-יב) ונראה שגם במעשה האפוד, כל פרט ופרט נעשה בהתאם למה שנצטוו בפרשת תצוה, כפי שאנו רואים מסוף הפסוק בו נאמר שחכמי הלב עשו הכל כפי שציוה ה'.

נבקש מהילדים לקרוא את הפסוקים ולמצוא כמה פעמים נכתבו בפרקנו המילים "כאשר ציוה ה' את משה". נמצא שדבר זה מוזכר שבע פעמים (א, ה, ז, כא, כו, כט, לא) - בסיום מעשה של כל בגד ובגד, זאת כדי להראות כיצד שמעו חכמי הלב העושים במלאכה בקול ה' והקפידו לקיים כל ציווי וציווי.

נאמר בפסוק ו: "ויעשו את אבני השהם מסבת משבצת זהב מפתחת פתוחי חותם על שמות בני ישראל".

נזכיר לילדים שחקיקת שמות בני ישראל על אבני שהם יקרות, מורה על האהבה הגדולה של ה' לבני ישראל.

נדבר על שני קשיים עיקריים במלאכה:

א. העבודה המדויקת בזהב, להכין משבצות מתאימות להיות מושב לאבני השהם.

ב. פיתוח וחקיקה על אבני השהם.

ההצלחה בעבודה זו, למרות קשיים אלו, מעידה על רוח אלקים שהיתה לעושי המלאכה.

נאמר בפסוק ז: "וישם אתם על כתפת האפוד אבני זכרון לבני ישראל...".

כפי שדיברנו בפרשת ויקהל, חכמי הלב היו צדיקים ויראי ה' וכיוונו בלבם לעשות רצונו.

נוכל לתאר לילדים כיצד האומנים שמו את אבני השהם עם שמות בני ישראל על כתפות האפוד מתוך כוונה שה' יזכור את בני ישראל לטובה. בוודאי עשו זאת בחפץ לב, ומתוך אהבה רבה לבני ישראל אחיהם.

עשיית החושן (פסוקים ח-כא)

נאמר **בפסוק ח**: "ויעש את החשן מעשה חשב כמעשה אפוד".

נסב את תשומת לבם של הילדים למילים "מעשה חושב", המורות שבעשיית החושן היה צריך להשקיע מחשבה ומאמץ רב, ובמיוחד בעשיית הציורים על גבי האריגה, מפני שעשו באותה העת ציורים שונים משני הצדדים, וכפי שראינו ברש"י בפרשת תרומה (כו, א).

"זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר"

נדבר על היופי וההדר של בגדי הכהנים, ונאמר שחכמי הלב כיוונו בעשייתם לקיים את דברי ה' בפרשת תצוה (כח, ב): "ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת".

נאמר **בפסוק י**: "וימלאו בו ארבעה טורי אבן".

מפסוק זה ועד פסוק י"ג חוזרת התורה על שמות האבנים הטובות, כאשר לכל שבט ישנה אבן טובה מיוחדת ושונה.

נאמר **בפסוק יד**: "זהאבנים על שמות בני ישראל הנה פתוחי חתם איש על שמו...".

נאמר שכאשר חקקו האומנים את שמות השבטים על האבנים, הם כיוונו בכך שה' יזכור לטובה כל שבט ושבט באופן מיוחד. נסב את תשומת לבם של הילדים לכך שהאורים והתומים לא נזכרו בפרשתנו כלל, כפי שהעיר הרמב"ן בפרשת תצוה (כח, ל):

"כי לא היו מעשה אומן, ולא היה לאומנין ולא לקהל ישראל בהם מעשה ולא נדבה כלל, אבל הם סוד מסור למשה מפי הגבורה והוא כתבם בקדושה...".

על פי דברי הרמב"ן נאמר לילדים שהאורים והתומים לא נזכרו מפני שאף אחד לא התעסק בהם, אלא משה לבדו כתבם בקדושה.

נאמר בפסוקים טו-כא: "ויעשו על החשן שרשרת... וירכסו את החשן מטבעתיו".

את החושן חיברו לאפוד בשתי דרכים: האחת - מלמעלה, בשרשראות זהב משני קצות החושן אל כתפות האפוד, והשני - מלמטה, בפתילי תכלת משני קצות החושן אל חשב האפוד. פסוקים ט"ו-י"ח מתארים את החיבור העליון ופסוקים י"ט-כ"א מתארים את החיבור התחתון.

בלימוד פסוקים אלו נציין את יראת ה' של חכמי הלב שנזהרו לחבר היטב את החושן אל האפוד, לקיים את מצוות ה', כפי שנאמר בפסוק כ"א: "כאשר צוה ה' את משה", וכיוונו לעשות הכל כראוי ובתכלית השלמות, שלא ינוע החושן אלא יהיה קבוע, לכבוד ה' וביתו, כפי שכתב ספר החינוך בפרשת תצוה.

עשיית מעיל התכלת (פסוקים כב-כו)

נאמר בפסוק כב: "ויעש את מעיל האפד מעשה ארג כליל תכלת".

בעשיית המעיל כולו תכלת התכוונו חכמי הלב שיהיה לכבוד לה', וכן בעשיית רמוני התכלת והארגמן ופעמוני הזהב.

נאמר בפסוק כג: "ופי המעיל בתוכו... שפה לפיו סביב לא יקרע".

באריגת השפה לפיו של המעיל, נזהרו חכמי הלב שיהיה הפתח ארוג היטב, שכאשר ילבשנו אהרן לא יקרע המעיל.

נאמר בפסוק כו: "פעמן ורמן פעמן ורמן על שולי המעיל סביב...".

כפי שהזכרנו, חכמי הלב ידעו את כוונת מעשה הבגדים, ולכן ידעו את סיבת עשייתם של הפעמונים, שהיא היתה בקשת רשות להיכנס להיכל המלך ה'. לאור זה נתאר לילדים שהחכמים עשו את הפעמונים והרימונים בכוונה רבה.

עשיית הכתונת, המצנפת, המכנסים והאבנט

(פסוקים כז-כט)

נאמר בפסוקים כז-כח: "ויעשו את הכתנת שש... ואת המצנפת שש... ואת פארי המגבעת שש... ואת מכנסי הבד שש משזר".

שלושת הבגדים הללו: כתונת, מצנפת ומכנסיים, נעשו מחוטי שש של פשתן. על אף שבבגדים אלו לא היו חוטי זהב וחוטי צמר מתכלת ומארגמן, הקפידו עושי המלאכה לעשותם נאים, שהרי בהם ישרתו הכהנים לפני ה', אולם רק את המגבעת שניתנת בראש הכהן עשו מפוארת, כפי שהסביר רש"י: "פארי המגבעות" - תפארת המגבעות, המגבעות המפוארות".

בדומה לכך כתב הרשב"ם בפרשת תצוה, (כח, מ) על הפסוק: "ולבני אהרן תעשה כתנת, ועשית להם אבנטים, ומגבעות תעשה להם לכבוד ולתפארת", "לכבוד ולתפארת" - לפי שהמגבעות על הראש צריכים יפוי נאה ביותר".

עשיית הציץ (פסוקים ל-לא)

נאמר בפסוק ל: "ויעשו את ציץ נזר הקדש זהב טהור".

הציץ נקרא "נזר", כלומר כתר (הציץ דומה לכתר), וכפי שתרגם אונקלוס: "בלילא דקודשא". כתר זה היה אות כבוד וחותרם של עבד ה', כפי שכתב האלשיך.

כל אחד ואחד מעושי המלאכה השתדל ליטול חלק בעשיית הציץ מפני חשיבותו ומפני שם ה' שעליו, כפי שכתב הנצי"ב:

"לכאורה היה ראוי להקדים הציץ לכתנת... [אלא ש] כמו שהתחיל בארון דקדוש יותר, כך סיים בציץ דאחרון גם כן חביב... ומשום הכי כתיב [לכן כתוב] מהחל עד בלה בלשון רבים [ויעשו... ויכתבו... ויתנו...], שהשתדלו כל האומנים לשלוח בו אצבע [ליטול חלק בהכנתו]".

בעשיית הציץ ובחקיקת שם ה' עליו כיוונו חכמי הלב שיהיה מרצה על עוון הקדשים של בני ישראל ועוון טומאת מקדש וקדשיו לפי רש"י, ועוונות עליהם מביא האדם קרבן לפי הרשב"ם, כפי שהבאנו בפרשת תצוה).

הבשורה על סיום מלאכת המשכן (פסוק לב)

נאמר בפסוק לב: "ותכל כל עבדת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה בן עשו".

על פסוק זה מקשה אור החיים שתי שאלות:

א. כיצד נאמר שבני ישראל עשו הכל, הרי לא הם עשו אלא האומנים?

ב. מדוע כפלה התורה ואמרה "ויעשו... כן עשו"?

על השאלה הראשונה נביא את תשובתו של הספורנו שכתב: "ותכל וגו' ויעשו בני ישראל - הפעולה כולה על שלימותה נעשתה על ידי כל ישראל, כי קצתם התנדבו ממון וקצתם עשו המלאכה בנדבת לבם לעשות רצון קונם".

כלומר למרות שבני ישראל לא עשו בעצמם, הם היו שותפים בעשייה בנדבת לבם.

על טעם כפילות המילים "ויעשו... כן עשו", נביא את המשך דברי הספורנו: "כן עשו - לא פחות ולא יותר".

כלומר התורה מדגישה פעמיים שבני ישראל עשו כאשר צוה ה', כדי ללמדנו שלא הוסיפו ולא גרעו מדברי משה.

יתכן לענות גם על פי הסברו של אור החיים למילה "ותכל" שכתב: "על דרך אומרו 'נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'". כי עשו כל העבודה חשוקה ובלילת יופי".

כלומר המילה "ותכל" באה מלשון חשק וכיסופים (ולא מלשון סיום, כפי פשט הפסוק). לפי זה התורה כפלה ואמרה "ויעשו... כן עשו" ללמד שכל המלאכה נעשתה בחשק רב.

(אין כוונתנו להסביר לילדים את המילה "ותכל" מלשון "כיסופים", מפני שאין זה פשוטו של מקרא, אך נביא את רעיון זה של אור החיים כהסבר אפשרי לכפילות המופיעה בפסוק).
נוסיף ונביא את מסורת חכמינו ז"ל, שסיום עבודת המשכן היה בכ"ה בכסלו, כפי שכתב בעל הטורים: "ותכל כל עבודת המשכן - בנימטריא בעשרים וחמשה בכסלו נגמר".

הבאת המשכן על כל חלקיו למשה (פסוקים לג-מג)

בפסוקים לג-מא מתארת התורה את כל חלקי המשכן שהביאו האומנים לפי סדר עשייתם:

פסוקים לג-לד: המשכן, הקרשים, היריעות והפרוכת.

פסוקים לה-לט: כלי המשכן.

פסוק מ: החצר (הקלעים והעמודים).

פסוק מא: בגדי אהרן ובניו.

נאמר בפסוק לג: "ויביאו את המשכן אל משה".

בפסוק זה לא נאמר מי הביא את המשכן ולא מוזכר היכן היה משה ומדוע הביאו אליו את המשכן. נסביר לילדים, על פי דברי חכמינו ז"ל במדרש רבה (מובא להלן), שהאומנים הביאו את המשכן אל אהל משה, כדי שיראה ויבדוק שהכל נעשה כהלכה כפי שציוה ה'.

נשאל את הילדים מדוע פרטה התורה את הבאת כל החלקים למשכן, הרי אפשר היה לומר שהביאו את כל מה שבנו ועשו?

נענה על פי דברי חכמינו ז"ל שכל אומן הביא את הדבר שבנה, וכך אמרו במדרש רבה (נב, ד): "...נמלו כל אחד ואחד מלאכתו ובאו להם אצל משה ואומרים: 'הרי קרשים, הרי בריחין'..."

כלומר פירוט התורה את כל הדברים לא בא לסכם מה עשו, אלא לתאר את עצם ההבאה, שכל חכם הביא את מלאכתו.

דבר זה בא להראות את השמחה של כל אומן במלאכתו. וכך מבאר האברבנאל: "ומפני זה זכר הכתוב כאן כל הכלים שהביאו לפניו אחד

לאחד בסדרם כפי הנחתם, כרי שיראה חכמתם במלאכה ההיא ושלא שגו בה כלל".

האומנים הראו למשה את עבודתם מתוך שמחה על כך שהצליחו לעשות את עבודת הקודש, כפי שצויה ה'. מכאן גם נלמד שכל מי שמקבל תפקיד ואחריות על ביצוע דבר, צריך לעשותו בשלמות ולא לסמוך על אחרים.

נאמר בפסוק מב: "ככל אשר צוה ה' את משה בן עשו בני ישראל את כל העבדה".

נביא את דברי הרמב"ן המסביר מדוע קראה התורה למלאכה "עבודה", מפני שעשו אותה לשם עבודת ה'. וכך כתב: "ויקראנה עבודה לומר כי עשו אותה לעבודת השם הנכבד, כענין 'ועבדתם את ה' אלקיכם'...".

נאמר בפסוק מג: "וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה ה' בן עשו".

נתאר לילדים כיצד בדק משה ובחן כל דבר ודבר ממלאכת המשכן והתפעל מאד. וכך כתב האברבנאל:

"אבל ראה אותה אחרי הנמרה [סיומה], ותמה מאד איך הם ולא אחד מהם לא שנג בדבר מהדברים ההמה שעשו, ולא שכחו מה שצויה להם בו, דבר המורה על רוב חכמתם וזריזותם לעבודת ה'".

לאור דברי האברבנאל נבקש מהילדים לספר מאלו דברים התפעל משה, ונסכם:

- א. כולם עשו נכון ולא טעו.
- ב. לא שכחו דבר, ועשו את כל פרטי המצוה כהלכתם.
- ג. הצליחו לעשות את הדברים בדיוק רב.
- ד. הצליחו לעשות את הדברים הקשים והמורכבים ביותר.
- ה. עשו את הכל במיטב ההידור והיופי.
- ו. עשו הכל באופן החזק והיציב ביותר.

”ויברך אותם משה”

לאחר שראה משה לראשונה את מעשי ידיהם של חכמי הלב, שנעשו מהדברים שהביאו כל בני ישראל בנדבת לבם, ובחן את המלאכה, ברך משה רבנו את עם ישראל בשמחה רבה ומתוך אהבה גדולה, על כך שעשו את דבר ה' בשלמות ובזריזות, וכך אמר להם: "יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם" (רש"י).

המסרים העולים מפרק לט

1. עשיית הבגדים

- א. ה' מילא את חכמי הלב ברוח חכמה כדי שיצליחו לעשות את הבגדים.
- ב. המאמץ והחשיבה שנדרשו מחכמי הלב בעשיית בגדי הקודש.
- ג. יראת השמים של חכמי הלב - עשו הכל בדיוק כפי שנאמר למשה מפי ה'.
- ד. החכמים עשו כל בגד בצורה הטובה והמדויקת ביותר שיהיה לכבוד לפני ה'.
- ה. את כל הבגדים עשו בפאר והדר לקיים את דברי ה' "ועשית בגדי קדש... לכבוד ולתפארת".
- ו. חכמי הלב כוונו בכל בגד ובגד לעשותו למטרה המיוחדת שלו.

2. עשיית האפוד

- א. גודל החכמה שה' נתן לחכמים - הצליחו להכין חוטי זהב דקים כמו חוטי צמר.
- ב. חכמת האומנים - בחקיקה על אבני השוהם.
- ג. הכוונה בנתינת אבני כתפות האפוד שה' יזכרם לטובה.

3. עשיית החושן

- א. חקיקת כל שם מהשבטים מתוך חיבה לכל שבט.
- ב. ייחודם של האורים ותומים שרק משה התעסק בהם בקדושה.
- ג. הזהירות בחיבור החושן אל האפוד.

4. עשיית המעיל

- א. הזהירות באריגת שפת המעיל שלא יקרע.
- ב. הכוונה בעשיית הפעמונים והרימונים לבקש רשות להכנס להיכל ה'.

5. עשיית הציץ

- א. הציץ נעשה מזהב וקרוי נזר, והוא כאות כבוד לכהן הגדול ולישראל.
- ב. הכוונה בעשייתו, שירצה על עוונות הקדשים ועל עוונות עליהם מביא האדם קרבן.
- ג. חשיבותו המיוחדת של הציץ - כל האומנים השתתפו בעשייתו.

6. הבשורה על סיום מלאכת המשכן

- א. יראת ה' של העם - קיימו בשלמות את ציווי ה' לא פחות ולא יותר.
- ב. החשק והשמחה במלאכת המשכן.

7. הבאת המשכן על כל חלקיו אל משה

- א. השמחה של האומנים במלאכתם.
- ב. עשיית העבודה לשם ה'.
- ג. התפעלות משה מן המלאכה כולה ומעושיה.
- ד. ברכת משה אל העם.

פרק מ

בפרקנו שלושה נושאים עיקריים:

1. ציווי ה' למשה להקים את המשכן ולקדשו
2. משה מקים את המשכן כפי שציווהו ה'
3. סיום החומש - השראת השכינה במשכן

ציווי ה' למשה להקים את המשכן ולקדשו (פסוקים א-טז)

נאמר בפסוקים א-ב: "וידבר ה' אל משה לאמר ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד".

נביא את דברי הליקוטים (שבחומש רב פנינים) שכתב:

"המשכן נגמר... ועמד שלושה ירחים באהלו של משה מפורק כל דבר בפני עצמו, והיו ישראל תמהין מדוע לא יצווה הקדוש ברוך הוא להעמידו, כי היו מתאווין שישכון כבוד ה' ביניהם, לזה אמר ה' למשה: 'לא כמו שהם סבורים שכל יום מוכן להקמת המשכן... יש יום בשנה שמיוחד להקמת המשכן, לא להקדימו ולא לאחרו. כשיבוא אותו היום אז תקימו'... כשיבוא היום הוא ראש חודש ניסן אז תקים את המשכן".

מקור דברים אלו בדברי חכמינו ז"ל (פסיקתא רבתי ו), שאמרו שבניית המשכן הסתיימה בכ"ה בכסלו, ואמר ה' למשה להמתין עד ראש חודש ניסן שבו נולד יצחק.

יום א' בניסן היה יום הקמת המשכן והוא היה לאחר שבעת ימי המילואים בהם הצטווה משה לעשות את הנאמר בפרק כ"ט בפרשת

ציווי ה' למשה להקים את המשכן ולקדשו פרק מ

תצוה, ובימים ההם היה משה בונה את המשכן ומפרקו. בראש חודש ניסן העמידו משה ולא פירקו, ושרתה בו השכינה.

ה' מצווה את משה להקימו בסדר הזה:

פסוק ב: הקמת המשכן - הקרשים והיריעות.

פסוק ג: קודש הקדשים - הארון ונתינת הפרוכת עליו.

פסוקים ד-ה: בניית הקודש - השולחן, המנורה, מזבח הזהב והמסך.

פסוקים ו-ז: כלי החצר - מזבח העולה והכיור.

פסוק ח: בניית החצר - הקלעים והמסך.

פסוקים ט-יא: משיחת המשכן וכל כליו.

פסוקים יב-טו: קידוש אהרן ובניו - הלבשתם ומשיחתם.

נדגיש לילדים שבציווי זה קיים דבר נוסף החשוב יותר מהבנייה עצמה, והוא קידוש המשכן שנעשה בשתי דרכים: האחת - משיחת המשכן וכליו ואהרן ובניו, והשניה - העבודה במשכן: עריכת הלחם, הדלקת הנרות, הקטרת הקטורת והקרבת קורבנות.

נשאל את הילדים: מדוע הטיל הקדוש ברוך הוא את הקמת המשכן

רק על משה ולא על בצלאל, על חכמי הלב או על שאר בני ישראל?

נביא את הסברו של רש"י (לט, לג) על פי חכמינו ז"ל: "...ולפי שלא

עשה [משה] שום מלאכה במשכן הניח לו הקדוש ברוך הוא הקמתו...".

נוסיף ונשאל על דברי רש"י: מדוע השאיר ה' למשה דווקא את

ההקמה ולא נתן לו לעשות מלאכות אחרות במשכן?

נענה, שהקמת המשכן היא המלאכה החשובה ביותר, מפני שהיא

הסיום וההשלמה של הכל. יתרה מזאת - חלק בלתי נפרד מהקמת

המשכן היה קידושו - משימה גדולה וקדושה זו ראוי לה משה יותר מכל

ישראל (אברבנאל). בנוסף, ודאי משה יעשנה בחדדת קודש ובכוונה

הראויה יותר מאחרים.

במהלך לימוד ציווי ה' בפסוקים אלו נדגיש שני דברים:

א. גודל משימה זו של הקמת המשכן וקידושו.

ב. ההערכה והכבוד שנותן ה' למשה.

נאמר בפסוק טז: "ויעש משה ככל אשר צוה ה' אתו כן עשה".

נציין לילדים בפסוק זה שמשה עשה את כל דברי ה', ולא החסיר ולא הוסיף דבר.

על פי תורת כהנים על הפסוק בשבעת ימי מילואים: "ויעש אהרן ובניו את כל הדברים אשר צוה ה' ביד משה" (ויקרא ח, לו), שאמרו: "שאהרן ובניו ששים ושמחים היו לקיים את דברי משה כאילו שמעום מפי הנבורה", הרי שעל אחת כמה וכמה משה ששמע את הדברים מפי ה' בעצמו ודאי היה שש ושמח בעשייתם. על כן נאמר לילדים בפסוק זה שמשה לא רק עשה את כל דברי ה' בדיוק, אלא גם עשאו בשמחה גדולה.

משה מקים את המשכן כפי שציווהו ה' (פסוקים יז-לג)

נאמר בפסוק יז: "ויהי בחדש הראשון... הוקם המשכן".

כתב רש"י (לט, לג): "ולפי שלא עשה משה שום מלאכה כמשכן הניח לו הקדוש ברוך הוא הקמתו. שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים, שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו".

נביא את דברי רש"י אלו לילדים, ונוסיף הסבר על הנאמר לעיל, מדוע הטיל ה' על משה את הקמת המשכן, מפני ששום אדם, לבד ממשה, לא יכול היה להקימו, בגלל כובד הקרשים.

כך עולה גם מפשט הפסוק, שהרי נאמר "ויקם משה את המשכן" (יח), וכך גם רואים מדברי חכמינו ז"ל במדרש לקח טוב (מובא בתורה שלמה לרב כשר): "ויקם משה את המשכן" - בא וראה כמה גבורתו של משה רבנו, שהקים לבדו את המשכן. מכאן אמרו: 'אין הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו אלא על גיבור וחכם'".

אמנם מובא בדברי חכמינו ז"ל (הובא ברש"י הנ"ל בהמשך דבריו) שגם משה לא היה יכול להקים את המשכן מפני כובדו, ומשה עשה בידיו כאילו הוא בונהו וה' הקימו, אולם אנו נסביר - על פי דברי

חכמינו ז"ל שהבאנו וכפשוטו של מקרא - שמשה בגבורתו הקים את המשכן, ובפרט שאם ה' לבדו הקים את המשכן, לא נתקיימה מצוות "ועשו לי מקדש", שהיא אחת ממצוות עשה המוטלות על ישראל, כפי שכתב ספר החינוך (מצוה צה). כשיגדל הילד נעלה אי"ה לפניו את הסתירה בין המדרשים ואת הדרכים ליישבה.

הרב אליהו כי טוב בספרו "ספר הפרשיות" מביא, שמשה הקים את המשכן במעמד כל ישראל שצפו בהקמתו. לאור דבריו נתאר לילדים מעמד זה, שבא לאחר תהליך ארוך של ציפיה גדולה מצד בני ישראל לרגע בו יבנה המשכן ויחל ה' להשרות שכינתו בתוכם. נזכר יחד עם הילדים בשלבים השונים שעברו על בני ישראל בתהליך הציפיה לבנין המשכן:

- א. השירה על הים, בה התפללו ישראל "מקדש ה' כוננו ידיך".
- ב. מעמד הקהלת העם וציווי משה, לאחר שירד מן ההר עם הלוחות השניים, לתרום למשכן.
- ג. חודשיים של בניית המשכן וכליו על ידי האומנים.
- ד. שלושה חודשים של ציפיה, מכ"ה בכסלו עד ר"ח ניסן, כפי שהבאנו בשם המדרש.
- ה. שבעת ימי המילואים בהם חיכה העם לירידת השכינה, כפי שאמרו חכמינו ז"ל.
- ו. צפיית בני ישראל במשה המקים את המשכן, שלב אחר שלב. בתיאור זה נכין את לבבם של הילדים לקראת סיום הקמת המשכן, בו הגיעו ישראל לשיא השמחה כאשר שרתה השכינה וכבוד ה' מילא את המשכן.

נאמר בפסוק יח: "ויקם משה את המשכן".

במהלך פסוקים אלו נציין לילדים מספר נקודות בעבודתו של משה: א. יראת ה' של משה שמקיים את דברי ה' מילה במילה, בלא שום שינוי.

ב. אהבתו העזה של משה לה', שבונה את המשכן מתוך ציפיה שה' ישכון בתוכו.

ג. עבודתו בחרדת קודש, לצד השמחה והזריזות.

ד. אהבתו העזה של משה לישראל, שבונה את המשכן מתוך ציפייה שה' ישכון בתוך ישראל.

ה. גבורת משה שמקים לבדו את המשכן, עבודה שבדרך כלל עשו אנשים רבים משבט לוי.

"ויתן את אדניו וישם את קרשיו..."

בנתינת האדנים (שהיו עשויים מכסף בלבד, באורך אמה וחצי) והעמדת הקרשים (שהיו בגובה 10 אמות, מצופים זהב) גילה משה גבורה מיוחדת, מפני שהיו כבדים מאד.

נאמר **בפסוק יט**: "ויפרס את האהל על המשכן... כאשר צוה ה' את משה".

נבקש מהילדים לקרוא את הפרק ולמצוא כמה פעמים נזכר ביטוי זה "כאשר צוה ה' את משה". נמצא שביטוי זה מוזכר שבע פעמים. נשאל מדוע התורה חוזרת על ביטוי זה פעמים רבות כל כך, ונענה שהתורה רוצה ללמדנו על צדקותו של משה, שכל דבר עשה בדיוק כפי שציווהו ה' בלא לשנות.

בלימוד זה נעורר אצל הילדים את הרצון לשמוע בקול ה' ולקיים מצוותיו בשלמות.

נאמר **בפסוקים כ-כא**: "ויקח ויתן את העדת אל הארון... ויבא את הארון אל המשכן...".

נתינת לחות העדות בתוך הארון והקמת קודש הקדשים ודאי נעשו ביראה ובכבוד ראש מחד, ובשמחה גדולה מאידך.

פסוקים כב-כט מתארים את עבודות המשכן שעשה משה: נתינת

השולחן ועריכת הלחם עליו, נתינת המנורה והדלקת הנרות, נתינת מזבח הזהב והקטרת הקטורת.

נסביר לילדים שאין הכוונה שכל העבודות שנאמרו כאן נעשו באותו היום, לפני שהקים משה את כל המשכן, שהרי עדיין לא נשלמה ההקמה ולא נמשח המשכן ואי אפשר לעבוד בו, אלא הכוונה לאחר הקמת המשכן ומשיחתו, וכמו שכתב הרמב"ן:

"והנה המשכן ובליו לא נתקדשו לעבודה אלא במשיחה... על כך פירוש 'ויערוך עליו ערך לחם', 'ויעל הנרות', כי עשה כן בזמנה אחר המשיחה, והנה הם כמעט לעשות כן".

נאמר בפסוקים ל-לא: "וישם את הכיר... ורחצו ממנו משה אהרן ובניו...".

נביא את דברי רש"י שכתב: "יום שמיני למילואים [א' בניסן יום הקמת המשכן] הושוו כולם [משה אהרן ובניו] לכהונה... בו ביום קדש משה עמהם".

נאמר בפסוק לג: "ויקם את החצר סביב למשכן ולמזבח ויתן את מסך שער החצר".

בלימוד פסוק זה נראה את חשיבותו של כל חלק במשכן, אפילו החיצוני והפחות חשוב כמו עמודי החצר, הקלעים ומסך השער, שלפני שהקים אותם משה לא שרתה השכינה.

סיום החומש – השראת השכינה במשכן (פסוקים לד-לח)

נאמר בפסוק לד: "ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן". כאן אנו מגיעים לשיא יציאת מצרים ומתן תורה, כשה' משרה שכירתו בתוך עמו אשר בחר בו מכל העמים ונתן לו את תורתו, וכפי שנאמר בפרשת תצוה (כט, מט): "וידעו כי אני ה' אלקיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם".

כאן התגלתה האהבה הגדולה של הקדוש ברוך הוא לעמו ומומש רצונו של ה' להשרות שכינתו בתוכנו, כנזכר בפרשת תרומה (כה, ח):
"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

ביום זה התגלה פלא שלא היה כמוהו, כפי שנאמר בפרשת כי תצא:
"נגד כל עמך אעשה נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגוים" (רש"י ורמב"ן שם).

ה' השרה שכינתו בישראל ושמחה גדולה היתה לפניו ביום זה, כפי שלמדנו חכמינו ז"ל **בילקוט שמעוני** (שמיני ט): "מלמד שהיתה שמחה לפניו במרום כיום שנברא בו העולם, כמעשה בראשית הוא אומר: "ויהי ערב ויהי בקר", כאן הוא אומר: "ויהי" [ביום השמיני].

שמחה זו היתה כיום כלולות של חתן וכלה, וכך אמרו שם **בילקוט שמעוני**: "ביום התונתו - ביום ששרתה שכינה בבית".

מרגע ששכן ה' בישראל הבטיח ה' כי לא יעזוב את עמו לעולם, כפי שנאמר בספר מלכים (א' ו, יג): "ושכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזוב את עמי ישראל".

ליום זה ציפו בני ישראל מיציאת מצרים כאשר עמדו על הים ואמרו:
"מקדש ה' כוננו ידיך", ואליו היתה תכלית תשוקתם, כפי שהביא הנצי"ב (ויקרא ט, ד) בשם המדרש: "משכני אחרוך נרוצה" - להומים היו ישראל אחרי שכינה".

באותו היום היתה שמחה גדולה בקרב בני ישראל, והיא היתה כפולה מפני השראת השכינה ומפני מחילת ה' לישראל על חטא העגל, וכמו שכתב הנצי"ב שם: "ולא היתה השמחה בגלוי עד בואם לאהל מועד והופיע השכינה באור השמחה, וכמו כן עדת ישראל שנמשלו לכלה היו מלאים גיל וחרוה".

שיא השמחה היתה כאשר ירדה אש מן השמים, דבר שביטא את שמחת ה' במשכן, כפי שנאמר: "זירא כל העם וירנו ויפלו על פניהם" (ויקרא ט, כד).

בלימוד פסוקים אלו נשתדל ליצור אורה חגיגית ומרוממת, לא רק של סיום חומש, אלא אף סביב המאורע הגדול של השראת השכינה.

ענין השראת השכינה וכבוד ה' הוא דבר עמוק ומופשט ועיין ברמב"ן שמבדיל בין הענן וכבוד ה', ובעקבותיו גם הכלי יקר). אנו כמובן לא נעסוק בהסברת דברים מופשטים אלו לילדים, אלא נשתמש בביטויים המופיעים בפסוק ונשים דגש על העניינים המובנים לילדים ומעוררים אותם ליראת ה' ולאהבתו: אהבת ה' לישראל ושמחתו באותו היום, אהבה תמידית שמכאן ואילך לא תופר, משמעות השראת השכינה שה' ילמד אותנו תורה וידריכנו מבין שני הכרובים, ישגיח עלינו וישלח ברכה במעשי ידינו, ואף יקבל את קרבנותינו ברצון. מצד שני נדבר על הציפיה הגדולה של בני ישראל ליום זה, ועל השמחה והרינה שהיתה בקרבם כששרתה השכינה.

נאמר בפסוק לה: "ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן".

כתב אור החיים:

"...ואין מציאות זה כמציאות האמור בפרשת משפטים, כי כאן כבוד ה' מלא את המשכן, מה שאין כן הענן שבא בו בהר סיני... מקום שאין שם שוכן כבוד ה', מה שאין כן במה שלפנינו שהיה כבוד ה' מלא המשכן ולא יכול ליכנס במקום מלא כבודו יתברך".

אור החיים בדבריו עומד על השאלה, כיצד לא יכל משה לבוא אל המשכן מפני הענן, הרי לאחר מתן תורה נאמר במפורש שנכנס בתוך הענן שהיה על הר סיני, ותשובתו שיש הבדל בין שני המקומות: בהר סיני היה אמנם ענן, אך לא שכן כבוד ה', ואילו כאן שכן כבוד ה'.

כמובן לא נעסוק עם הילדים בדברים מופשטים אלו ולא נדבר על ההבדל בין ענן ה' וכבוד ה', אך מכל מקום נשתדל ליצור אצל הילדים רושם שכאן התרחש המאורע הגדול ביותר. נבטא זאת במילים "וכבוד ה' מלא את המשכן", ביטוי שלא נאמר בשום מקום לפני כן בחומש.

נאמר בפסוקים לו-לז: "ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעיהם. ואם לא יעלה הענן לא יסעו...".

נסב את תשומת לבם של הילדים לכך שביום זה התחילה הנהגה חדשה של ה', הנהגה שונה בשני דברים מההנהגה שהיתה עד עתה:
א. מיום זה כל המסעות היו על פי ה'.
ב. מיום זה כל הנהגת ה' היתה דרך המשכן, שהרי כל עליית עמוד הענן היתה מעל המשכן.

נאמר בפסוק לח: "כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם".

ניצור רושם מרומם בלב הילדים מהמראה הגדול שראו בני ישראל כולם, במשך שנים רבות במסעיהם במדבר, אנשים ונשים (כפי שלמד האלשיך מהמילה "בית"), ומתוך כך נחזק בקרבם את יראת ה'.

המסרים העולים מפרק מ

1. ציווי ה' למשה להקים את המשכן ולקדשו
 - א. ציפיית בני ישראל מספר חודשים להקמתו.
 - ב. גודל המשימה של הקמת המשכן וקידושו.
 - ג. גדולתו של משה שהוטלה עליו משימה זו.
 - ד. השמחה של משה בהקמת המשכן.

2. משה מקים את המשכן כפי שציווהו ה'
 - א. לימוד פשוטו של מקרא - "ויקם משה" - שהקים בעצמו.
 - ב. גבורתו של משה - בהעמדת המשכן על כל חלקיו הגדולים והכבדים.
 - ג. צפיית כל בני ישראל בהקמת המשכן.
 - ד. יראת ה' הגדולה של משה - שקיים את דברי ה' בדיוק כפי שציווהו.

3. השראת השכינה במשכן
 - א. השראת השכינה - המטרה של יציאת מצרים.
 - ב. אהבת ה' הגדולה לעמו.
 - ג. ההבדלה של ישראל מכל האומות.
 - ד. השמחה של הקדוש ברוך הוא ביום זה.
 - ה. הנצחיות התמידית של השראת השכינה בישראל.
 - ו. התשוקה הגדולה של בני ישראל ליום זה.
 - ז. השמחה הרבה והרינה של העם בהשראת השכינה.

סיכום פרשת פקודי

ביום כ"ה בכסלו סיימו בני ישראל לעשות את כל מלאכת המשכן. כאשר ראה משה את המשכן על כל חלקיו, התפעל מאוד מההצלחה הגדולה של בני ישראל לעשות את כל המלאכה בשלמות, ללא שום חסרון וטעות גם בדברים הקשים והמסובכים ביותר, בשיא הדיוק ובתכלית היופי והפאר. משה ברכם בכל לבו, שתשרה השכינה במעשי ידיהם.

בני ישראל התאוו מאוד שמיד יבנה המשכן, אך הקב"ה ציוה את משה להמתין עד ראש חודש ניסן, יום הולדתו של יצחק אבינו. בראש חודש ניסן הקים משה את המשכן לבדו, שלב אחר שלב, בדיוק כפי שציווהו ה'. בגבורה גדולה העמיד את הקרשים ומתח את היריעות, כולו מלא בחרדת קודש וגם בשמחה ובכוונה גדולה וטהורה להקים בית לה' אלקי ישראל.

בני ישראל צפו בהקמת המשכן כשהם מחכים ונכספים לרגע השלמתו, אז ישרה ה' את שכינתו. כאשר סיים משה את המלאכה ופרס את מסך החצר, שכן כבוד ה' במשכן והיתה באותו יום שמחה גדולה לפני ה' ובקרבת בני ישראל.

נר תמיד
לעילוי נשמת
האי גברא רבה ויקרא
הר"ר **אשר וסרטיל** ז"ל
ב"ר שלום ותמר הי"ד

אשר ערך
ספרי קודש רבים
בהם "שמירת שבת כהלכתה"
למהדורותיו ולמפתחותיו
במשך יובל שנים

פעל רבות להצלת רבים
מפזורות ישראל בימי עברה וזעם
להעפלתם לארץ ישראל פעם אחר פעם

עם שיבת עם ישראל לארצו
עמל בכל נפשו ובכל מאודו
ביסוד ובטיפוח מערכות החינוך וההוראה
לתורה ולתעודה בארץ הקדושה

בין כל פעליו אף זכה
להיות ממחדשי הישוב
בירושלים העתיקה

נולד בכ"ג בשבט התרפ"א
נלב"ע בשבת קודש פרשת ויצא
ט' בכסלו התשס"ט

תנצב"ה